

Provedba programa "Obilježja krajobraza" u ARKOD sustavu u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

---

Đurđević, Josip

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Visoko gospodarsko učilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:409683>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Križevci college of agriculture - Final thesis repository Križevci college of agriculture](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Josip Đurđević, bacc.ing.agr.

**PROVEDBA PROGRAMA „OBILJEŽJA
KRAJOBRAZA" U ARKOD SUSTAVU U
BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJI**

Završni specijalistički diplomski stručni rad

Križevci, 2016.

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Specijalistički diplomski stručni studij
Poljoprivreda

Usmjerenje: *Održiva i ekološka poljoprivreda*

Josip Đurđević, *bacc.ing.agr.*

**PROVEDBA PROGRAMA „OBILJEŽJA
KRAJOBRAZA" U ARKOD SUSTAVU U
BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJI**

Završni specijalistički diplomski stručni rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu završnoga rada:

1. Dr. sc. Želimir Vukobratović, prof. v.š., predsjednik povjerenstva i član
2. Dr.sc. Kristina Svržnjak, prof.v.š., mentorica i članica
3. Sandra Kantar mag. eduk. soc. v. pred., članica

Križevci, 2016.

PODACI O RADU

Završni specijalistički diplomski stručni rad izrađen je na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima pod mentorstvom dr. sc. Kristine Svržnjak.

Rad sadrži:

- 40 stranica
- 7 slika
- 10 tablica
- 5 grafikona
- 1 shema

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE.....	3
2.1. Zajednička poljoprivredna politika	3
2.2. Prilagodba Zajedničkoj poljoprivrednoj politici u RH.....	3
2.3. Financiranje ZPP	4
2.4. Zajednička poljoprivredna politika u RH 2015.-2020. godina.....	5
2.5. Višestruka sukladnost	6
2.6. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR)	7
2.7. ARKOD sustav	8
2.7.1. Uspostava ARKOD sustava.....	11
2.8. „Zeleno plaćanje“	12
2.9. Ekološka poljoprivreda.....	13
2.10. Očuvanje krajobraza.....	14
2.11. Evidentiranje elemenata „Obilježja krajobraza“ u ARKOD sustav	15
2.12. Ekološki značajne površine	16
3. MATERIJAL I METODE ISTRAŽIVANJA	18
4. REZULTATI I RASPRAVA	19
4.1. Bjelovarsko-bilogorska županija	19
4.1.2. Razvijenost Bjelovarsko-bilogorske županije	19
4.1.3. Stanovništvo Bjelovarsko-bilogorske županije	19
4.1.4. Prirodna obilježja Bjelovarsko-bilogorske županije.....	21
4.1.5. Poljoprivreda Bjelovarsko-bilogorske županije	23
4.2. Uspostava ARKOD-a na području Bjelovarsko-bilogorske županije	23
4.3. Evidentiranje “Obilježja krajobraza” u ARKOD sustav	25
4.3.1. Postupak ucrtavanja elemenata „Obilježja krajobraza“ u ARKOD sustav.....	26

4.4. Rezultati provedbe programa „Obilježja krajobraza“ u RH.....	30
4.5. Provedba programa „Obilježja krajobraza“ na području BBŽ-a.....	31
4.6. Intervju sa predstavnicima poljoprivrednih gospodarstava	33
4.6.1. Analiza rezultata istraživanja.....	34
5. ZAKLJUČAK	39
6. LITERATURA	41
7. PRILOZI.....	44
POPIS KRATICA.....	46
SAŽETAK	47
ABSTRACT	48
ŽIVOTOPIS.....	49

1. UVOD

Republika Hrvatska (RH) je ulaskom u punopravno članstvo Europske unije (EU) prihvatila zajednički program u poljoprivredi nazvan Zajednička poljoprivredna politika (ZPP). Provođenje skupine mjera iz programa jedinstvene poljoprivredne politike na području EU ima za svrhu razvoj, investicije, tržišne potpore, intervencije i sustav kontrole u poljoprivrednoj proizvodnji. U tu svrhu RH je provodila reforme u zakonodavnom smislu i prilagodila rad svojih institucija provedbi takve poljoprivredne strategije i politike. Izrađen je sustav za identifikaciju zemljišnih parcela (ARKOD), kao projekt zajedničke identifikacije zemljišnih parcela i referentne geografske baze podataka.

ARKOD sustav sastavni je dio Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IAKS) kojim zemlje članice Europske Unije dodjeljuju, prate i kontroliraju izravna plaćanja poljoprivrednicima. Predstavlja nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela, odnosno evidenciju uporabe poljoprivrednog zemljišta u RH. Cilj ARKOD-a je omogućiti poljoprivrednicima lakši i jednostavniji način podnošenja zahtjeva za potporu, kao i njihovo transparentno korištenje.

Ekološka poljoprivredna proizvodnja u RH je u posljednjih nekoliko godina u stalnom porastu sukladno rastu interesa poljoprivrednika za ovom vrstom proizvodnje. Ovi trendovi odražavaju stanje u poljoprivrednoj proizvodnji EU i Hrvatske, te suvremenih potreba čovjeka za zdravijom i kvalitetnije proizvedenom hranom.

Stoga je predmet rada istražiti stanje u ARKOD sustavu, provedbu određenih mjera i programa koji potiču razvoj održive poljoprivredne proizvodnje, a jedna od značajnijih mjera koja se provodila u tu svrhu je evidentiranje elemenata *Obilježja krajobraza*.

Cilj rada je opisati postupak provedbe programa *Obilježja krajobraza* u ARKOD sustavu Bjelovarsko-bilogorske županije te utvrditi količinu upisanih elemenata u sustavu. Također je cilj dokazati da mjere koje proizlaze iz okvira ZPP-a idu u pravcu trajnog očuvanja okoliša i podizanja svijesti poljoprivrednika o važnosti evidentiranja elemenata *Obilježja krajobraza* kroz ARKOD sustav.

Svrha rada je da se, ovisno o rezultatima istraživanja, prilagodi postupak provedbe upisivanja elemenata *Obilježja krajobraza* u ARKOD sustav kroz kreiranje novih mjera usmjerenih na očuvanje okoliša.

Ovaj rad počiva na pretpostavci da su poljoprivrednici bili slabo upoznati s programom *Obilježja krajobraza*, te na analizi rezultata nakon provedbe postupaka upisa elemenata

Obilježja krajobraza u ARKOD sustav.

Druga pretpostavka zasniva se na mogućnosti da je provedba programa *Obilježja krajobraza* na području Bjelovarsko-bilogorske županije, odnosno provedba mjera ZPP, imalo za posljedicu podizanje svijesti poljoprivrednih proizvođača o važnosti očuvanja okoliša i konačno povećanje broja eko proizvođača.

2. PREGLED LITERATURE

2.1. Zajednička poljoprivredna politika

Zajednička poljoprivredna politika¹ (ZPP) jedno je od najvažnijih operativnih područja kojima se bavi Europska unija čiji je cilj osigurati prihvatljive cijene i kvalitetu prehrambeno-poljoprivrednih proizvoda za europske potrošače, očuvati ruralno nasljeđe te osigurati primjereni dohodak poljoprivrednicima. Predstavlja skup mjera i programa potpora poljoprivredi u Europskoj uniji, kojima se ostvaruju navedeni ciljevi. U konačnici, bi trebala zamijeniti nacionalne sustave potpora u poljoprivredi, a koliki se naglasak stavlja na program ZPP govori podatak da je za 2014. godinu izdvojeno 41,6% ukupnog proračuna Unije upravo u ove svrhe². Temeljna načela na kojima se zasniva ZPP su:

- Jedinствeno tržište (sloboda prometa roba i određivanje jedinstvenih cijena i potpora);
- Prednost Unije (prednost proizvoda EU nad uvoznim, zaštita unutarnjeg tržišta EU);
- Financijska solidarnost (ravnomjerno raspoređivanje troškova primjene ZPP-a na sve članice).

2.2. Prilagodba Zajedničkoj poljoprivrednoj politici u RH

Proces prilagodbe Zajedničkoj poljoprivrednoj politici u RH odvijao se intenzivno u sva tri područja navedenih temeljnih načela uz istodobno jačanje i izgradnju administrativnih kapaciteta za puno preuzimanje pravne stečevine EU.

Jedno od najzahtjevnijih područja prilagodbe je bilo područje „Izravnih plaćanja“, koje je u Hrvatskoj bilo prilagođeno *Reformom sustava poljoprivredne potpore u Hrvatskoj* u razdoblju 2010.-2013. godine (Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2010). Cilj reforme je bio smanjiti potencijalno negativne, a pojačati pozitivne učinke budućeg integriranja Republike Hrvatske u EU.

Godine 2010. na snagu je stupio i novi *Zakon o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju* (NN 83/09, 153/09, 60/10), kojim je pojednostavljen sustav izravnih plaćanja smanjenjem broja razreda potpore te je uvedeno osnovno plaćanje u biljnoj proizvodnji kao oblik proizvodno nevezanog plaćanja. Propisan je mehanizam financijske discipline, po kojemu se najprije utvrđuje financijska omotnica za proizvodnu godinu te potom stavlja u

---

¹ Za razliku od drugih politika u EU poput obrazovanja, obrane, transporta, zdravstvenog i socijalnog osiguranja, o čemu zemlje članice EU samostalno odlučuju i što financiraju iz vlastitih proračunskih sredstava, odluke o europskoj poljoprivredi zemlje članice donose zajednički.

² www.europa.eu

odnos s raspoloživim proračunom.

Navedenim zakonom je propisan okvir za izradu Sustava za identifikaciju zemljišnih parcela (ARKOD), koji postaje sastavni dio Integriranog administrativnog i kontrolnog sustav (IAKS), kojim se dodjeljuju, a na temelju kojeg se prate i kontroliraju izravna plaćanja poljoprivrednicima. Upravo radi što brže i učinkovite izgradnje ovih dvaju velikih i složenih sustava, Hrvatski Sabor je osnovao Agenciju za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, koja je u razdoblju do pristupanja i nakon ulasku Republike Hrvatske u EU odgovorna za provedbu nacionalnih mjera potpore i za provedbu mjera ZPP.

2.3. Financiranje ZPP

Prema Gelo (2014.), najznačajniji element u pregovorima odnosio se na financijska sredstva koja će Hrvatskoj biti na raspolaganju nakon pristupanja EU. Riječ je o sljedećim financijskim pokazateljima:

- financijska omotnica za I. stup – izravna plaćanja: 373 milijuna € godišnje,
- financijska omotnica za II. stup – mjere ruralnog razvoja: 333 milijuna € godišnje.

Razdoblje prilagodbe za uvođenje izravnih plaćanja traje 10 godina, a znači financiranje EU sredstvima (u odnosu na financijsku omotnicu za izravna plaćanja) u intenzitetu od: 25, 30, 35 i 40% u prve četiri godine članstva, 50, 60, 70, 80 i 90% u ostalih pet godina članstva i 100% u desetoj godini članstva (tablica 1).

Republika Hrvatska je tražila i dobila mogućnost da u razdoblju od 2014. do 2016. godine, dio sredstava iz II. stupa prebaci u I. stup i na taj način u značajnijoj mjeri financira izravna plaćanja iz europskog proračuna, i to najviše do 20% sredstava EAFRD³ fonda, ali ne prelazeći razinu od 45% omotnice za izravna plaćanja. Dinamika uvođenja izravnih plaćanja predstavlja najznačajniju razliku u rezultatima pregovora između RH i novih zemlja članica. Naime, za razliku od zemalja koje su se EU priključile u petom valu proširenja, RH će biti u prilici da 25% omotnice za I. stup, sredstva koja će biti isplaćena iz EAGF-a⁴, nadoknadi sa 75% iznosa izravnih plaćanja iz nacionalnog proračuna već u prvoj godini članstva (Gelo, 2014).

---

³ Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (eng. EAFRD - European Agricultural Fund for Rural Development)

⁴ Europski poljoprivredni garancijski fond (eng. EAGF – European Agricultural Guarantee Fund).

Tablica 1. Dinamika uvođenja izravnih plaćanja u nove zemlje članice i RH
(% od financijske omotnice)

	Godina članstva									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Nove zemlje članice										
EU proračun	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100
Nacionalnu	30	30	30	30	30	30	30	20	10	0
Ukupno	55	60	65	70	80	90	100	100	100	100
RH										
EU proračun	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100
Nacionalnu	75	70	65	60	50	40	30	20	10	0
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede, 2014*

2.4. Zajednička poljoprivredna politika u RH 2015.-2020. godina

Vlada Republike Hrvatske, na sjednici održanoj 23. srpnja 2014. godine, usvojila je Odluku o prihvaćanju Reforme Zajedničke poljoprivredne politike - Hrvatski model izravnih plaćanja za razdoblje 2015.-2020. godine. Ovom odlukom RH kao punopravna članica EU počela je primjenjivati koncept Zajedničke poljoprivredne politike kao aktivni sudionik te politike. Ministarstvo poljoprivrede je otvorilo javnu raspravu za navedeni program, a paralelno su bile zadužene razne ekspertne skupine iz Ministarstva poljoprivrede i Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Hrvatske poljoprivredne agencije i Poljoprivredne savjetodavne službe koje su trebale konceptualni okvir pretočiti u formu strategije prihvaćenu od Europske komisije.

Nova strategija je trebala obuhvatiti tri osnovna cilja na koja je usmjerena Zajednička poljoprivredna politika u budućem razdoblju:

- zajamčiti održivu proizvodnju hrane,
- osigurati održivo upravljanje prirodnim resursima,
- poticati uravnoteženi razvoj svih ruralnih područja EU-a.

Nova reforma izravnih plaćanja trebala je bolje odražavati potrebu za pravednijom potporom dohotku poljoprivrednika te vrednovanje njihove uloge u održivoj proizvodnji hrane, očuvanju ruralnih prostora i zaštiti okoliša. Državama članicama omogućeno je da kroz izravna plaćanja pojačaju potpore regijama u kojima su uvjeti teži i osigura dodatna potpora mladima za početak obavljanja poljoprivredne djelatnosti.

U 2015. godini izravna plaćanja dodjeljivati će se aktivnim poljoprivrednicima temeljena

na sljedećim načelima:

- a) Osnovno plaćanje se dodjeljuje na temelju prava na plaćanje koja se aktiviraju s prihvatljivim poljoprivrednim zemljištem, uz ispunjavanje zahtjeva višestruke sukladnosti;
- b) Primjena obveza prihvatljivih za zaštitu klime i okoliša;
- c) Održivi razvoj poljoprivrede u područjima sa specifičnim prirodnim ograničenjima, uz osiguranje dodatne potpore dohotku poljoprivrednicima;
- d) Financiranja proizvodno vezanih plaćanja u određenim osjetljivim sektorima sa specifičnim problemima na pojedinim područjima gdje je poljoprivredna proizvodnja važna zbog gospodarskih ili socijalnih razloga;
- e) Model potpore za male poljoprivrednike koji bi trebao doprinijelo vitalnosti ruralnih područja;
- f) Jednostavnija pravila višestruke sukladnosti osiguravajući poljoprivredniku i administraciji pravila kojima se neće umanjiti važnost dosadašnjeg koncepta.

Kao rezultat svih aktivnosti koja su se provodile, u svibnju 2015. godine od strane Europske komisije usvojena je strategija hrvatske poljoprivrede pod nazivom „Programa zajedničke poljoprivredne politike za Republiku Hrvatsku u periodu od 2015.-2020. godine (Ministarstvo poljoprivrede, Reforma ZPP-a 2014).

2.5. Višestruka sukladnost

Višestruka sukladnost u RH regulirana je u *Pravilniku o uvjetima višestruke sukladnosti u poljoprivrednoj proizvodnji* (NN 10/10) te *Pravilnikom o dobrim poljoprivrednim i okolišnim uvjetima* (NN 89/11), kojim regulira minimalne uvjete za upravljanje na poljoprivrednim gospodarstvima, odnosno obavezne postupke kojih se moraju pridržavati svi poljoprivrednici u obavljanju poljoprivredne djelatnosti na svojim gospodarstvima. Obveznici ispunjavanja višestruke sukladnosti su poljoprivredna gospodarstva, korisnici izravnih plaćanja i korisnici državne potpore ruralnom razvoju vezane za životinje.

Pravilnik propisuje dva vrlo bitnih poglavlja:

- Dobru poljoprivrednu i okolišnu praksu (GAEC)⁵, minimalni uvjeti upravljanja vezani uz zaštitu tla od erozije, zaštitu i upravljanje vodama, održavanje strukture tla i razine organske tvari u tlu i osiguravanje minimalne razine održavanja. Primjena GAEC uvjeta obavezna je od 1. siječnja 2012. godine.

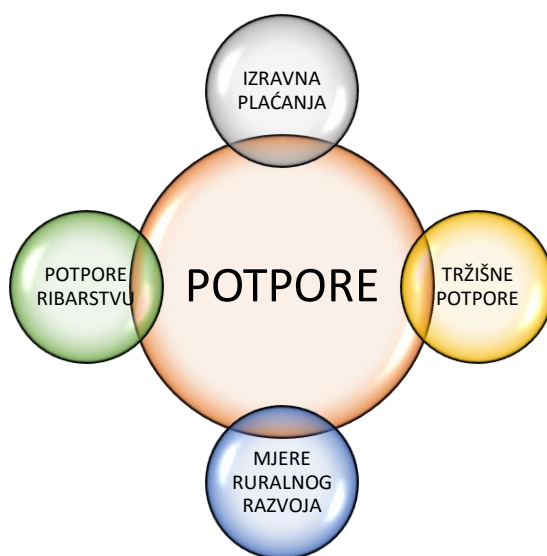
---

⁵ Dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti (eng. GAEC - Good agricultural and environmental condition)

- Obavezni zahtjevi za upravljanje (SMR)⁶, minimalni uvjeti upravljanja vezani za zaštitu okoliša, zdravlja ljudi, životinja i bilja te dobrobit životinja. Primjena SMR uvjeta uvođe se postupno, prvi dio od 2014. godine, drugi dio od 2016. godine, a treći dio od 2018. godine.

2.6. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR)

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju kao javna ustanova zadužena je za operativne provedbe mjera tržišne i strukturne potpore u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, provedba programa međunarodne potpore, plaćanje i nadzor provedbe programa i mjera te provođenje kontrole na terenu⁷. Potpore koje isplaćuje APPRRR dijele se na četiri područja (shema 1).

Shema 1. Struktura potpora koje isplaćuje APPRRR

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju, APPRRR provodi mjere Zajedničke poljoprivredne politike EU koje se financiraju iz Europskog fonda za garancije u poljoprivredi (EAGF), Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) te mjere Zajedničke ribarske politike financirane iz Europskog fonda za ribarstvo (EFF), sukladno pravilima i propisima Europske unije. Naravno, ulaskom u EU Agencija provodi i

⁶ Obavezni zahtjevi za upravljanje (eng. SMR - Statutory management requirements).

⁷ Prije osnivanja Agencije u sastavu uprava Ministarstva poljoprivrede djelovala je od 2001. godine služba pod nazivom *Ravnateljstvo za tržišnu i strukturnu potporu u poljoprivredi* (NN 70/01). Zadaća joj je bile provedba mjera nacionalne poljoprivredne politike, a od 2006. godine i mjere iz pred pristupnog programa SAPARD/IPARD (program usmjeren na rješavanje problema prilagođavanja poljoprivrede i razvoja ruralnih područja zemalja kandidatkinja i pružanje pomoći u provedbi zakonodavstva EU u poljoprivrednoj politici).

određeni broj nacionalnih mjera financiranih iz državnog proračuna.

Osnovne djelatnosti Agencije mogu se podijeliti u slijedeća područja:

- a) Plaćanje potpora u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju;
- b) Provedba mjera uređenja tržišta poljoprivrednih proizvoda;
- c) Provedba EU pred pristupnog programa SAPARD/IPARD;
- d) Uspostava i provedba cjelokupnog Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IAKS) kojim se odobravaju;
- e) Praćenje i kontroliranje izravnih plaćanja poljoprivrednicima;
- f) Uspostava Sustava za identifikaciju zemljišnih parcela – ARKOD⁸.

2.7. ARKOD sustav

ARKOD sustav predstavlja jedinstvenu bazu podataka o uporabi i korištenju poljoprivrednih parcela u Republici Hrvatskoj čiji je cilj omogućiti poljoprivrednicima lakši i jednostavniji način podnošenja zahtjeva za potporu kao i njihovo transparentno korištenje. Osim toga, sastavni je dio *Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IAKS)*⁹ kojim zemlje članice Europske Unije dodjeljuju, prate i kontroliraju izravna plaćanja poljoprivrednicima.

Upis u ARKOD za poljoprivrednike je besplatan, a obavlja se u Regionalnim uredima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Niti jedan poljoprivrednik ne može ostvariti pravo na potporu Europske unije za poljoprivrednu proizvodnju, ukoliko nije upisan u sustav. U ARKOD sustavu postoje slijedeće četiri osnovne vrste korištenja zemljišta: oranice, trajni travnjaci, trajni nasadi, mješovito korištenje zemljišta, te ostale vrste korištenja zemljišta, za koje se ne isplaćuju potpore¹⁰.

Uspostavom ARKOD sustava, Republika Hrvatska ima na raspolaganju informacijski sustav u kojem su sadržani stvarni podaci o poljoprivrednim površinama te kao takvi služe ne samo u administrativne svrhe obrade zahtjeva za potpore po površini, već za izradu analiza i podloga za donošenje odluka u procesu kreiranja i provedbe poljoprivredne politike i ruralnog razvoja (<http://www.arkod.hr>).

Identifikacijski sustav za poljoprivredne parcele (LPIS)¹¹ ustanovljen je na bazi karata

---

⁸ www.apprrr.hr

⁹ Integrirani administrativni kontrolni sustav je računalna baza podataka koja se sastoji od: jedinstvene identifikacije korisnika koji podnose zahtjeve, sustava za identifikaciju zemljišnih parcela (ARKOD), sustava za identifikaciju i registraciju životinja (JRDŽ), sustava za identifikaciju i registraciju prava na plaćanje, podnošenja zahtjeva, administrativne kontrole zahtjeva i kontrole na terenu.

¹⁰ www.apprrr.hr

¹¹ eng. *Land Parcel Information System - Sustav identifikacije poljoprivrednih blokova (ARKOD)*

ili dokumenata zemljišnog registra ili drugih kartografskih izvora. Korištenje je napravljeno prema računalnom geografskom informacijskom sustavu (GIS), uključujući ponajprije prostorne ortofoto snimke¹². Zemlja članica mora osigurati pouzdanu identifikaciju svake poljoprivredne parcele, a svaki pojedini zahtjev treba biti potpun i s priloženim dokumentima ovjerenim od strane odgovornog tijela, koji omogućuju da svaka poljoprivredna parcela bude locirana i da se zna njezina površina. Poljoprivrednom česticom smatra se neprekinut komad zemljišta, na kome se nalazi jedna jedina kultura koju obrađuje neko gospodarstvo. Poljoprivredna čestica nije istovjetna sa katastarskom evidencijskom česticom, što rezultira čestim situacijama u kojima jedna kultura pripada jednom dijelu katastarske čestice, dok druga kultura pripada ostatku iste čestice. Isto tako, poljoprivredno zemljište može obuhvatiti više katastarskih čestica ili njihovih dijelova. Referentna čestica mora imati jednoznačan broj kojim se jednoznačno označava njen položaj na terenu (Jurišić i Plaščak, 2012).

Slika 1. *Primjer digitalne ortofoto karte (DOF)*

Izvor: *Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju*

Prema podacima APPRRR u 2014. godine u ARKOD je upisano nešto više od 150.000 poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj, što predstavlja preko milijun hektara

---

¹²Ortofoto karta izrađena je u digitalnom obliku iz aerofotogrametrijskih snimaka uz pomoć digitalnih modela reljefa (<http://www.dgu.hr/proizvodi-i-usluge/sluzbene-drzavne-karte-i-podaci-topografske-izmijere/digitalna-ortofoto-karta-dof.html>).

obrađivih površina (tablica 2.). U isto vrijeme, u Upisniku poljoprivrednih gospodarstava, nalazi se više od 190.000 gospodarstava (dostupni podaci APPRRR), iz čega se može zaključiti da je bilo poljoprivrednih proizvođača koji nisu svoje parcele upisali u ARKOD te prema tome nisu bili u mogućnosti konkurirati za dobivanje poticaja u proizvodnji.

Tablica 2. Površine obrađenog poljoprivrednog zemljišta u ARKOD-u, na dan 31.12.2014. godine

Županija	Ukupni broj poljoprivrednih gospodarstava	Ukupan broj ARKOD parcela	Ukupna površina (ha)	Prosječna veličina PG-a (ha)
Bjelovarsko-bilogorska županija	11.842	97.988	91.274,85	7,7
Brodsko-posavska županija	7.306	47.312	61.507,52	8,4
Dubrovačko-neretvanska županija	7.997	54.774	9.699,99	1,2
Grad Zagreb	2.551	17.668	6.400,69	2,5
Istarska županija	5.172	43.327	21.622,63	4,2
Karlovačka županija	4.826	43.315	22.698,45	4,7
Koprivničko-križevačka županija	10.860	137.236	70.002,37	6,4
Krapinsko-zagorska županija	8.379	82.088	19.239,53	2,3
Ličko-senjska županija	4.366	58.344	26.296,44	6,0
Međimurska županija	4.668	60.063	29.477,52	6,3
Osječko-baranjska županija	11.185	83.070	208.285,71	18,6
Požeško-slavonska županija	5.259	40.722	41.545,43	7,9
Primorsko-goranska županija	2.348	16.574	7.765,05	3,3
Sisačko-moslavačka županija	8.419	59.310	58.020,39	6,9
Splitsko-dalmatinska županija	11.041	64.192	17.345,82	1,6
Varaždinska županija	8.372	87.739	29.401,92	3,5
Virovitičko-podravska županija	6.756	54.915	81.151,39	12,0
Vukovarsko-srijemska županija	6.996	60.689	126.486,35	18,1
Zadarska županija	6.861	47.525	17.946,82	2,6
Zagrebačka županija	15.010	130.194	69.810,70	4,7
Šibensko-kninska županija	4.930	32.487	7.289,18	1,5
UKUPNO	155.144	1.319.532	1.023.268,73	6,6
Prosječno parcela/gospodarstvu		8,5		
Prosječna veličina parcele (ha)		0,76		

Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autor

Osječko-baranjska županija prednjači brojem poljoprivrednih površina upisanih u ARKOD, a slijede ju Vukovarsko-srijemska i Bjelovarsko-bilogorska županija. Najviše upisanih gospodarstava dolazi iz Zagrebačke te Bjelovarsko-bilogorske i Osječko-baranjske županije. Međutim, kada se pogledaju relativni podaci prosječne veličine poljoprivrednih gospodarstava, tada se vidi da je prosječna veličina tih gospodarstava 6,6 ha, s tim da je

svako gospodarstvo rascjepkano na dodatnih 8,5 parcela veličine 0,76 ha. Najveća poljoprivredna gospodarstva nalaze se u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji.

2.7.1. Uspostava ARKOD sustava

ARKOD sustav od uvođenja 2009. godine prošao je niz prilagodbi, nadogradnji i izmjena (ažuriranje). Prvo ozbiljnije ažuriranje podataka sustav je doživio nakon i u tijeku uspostave krajem 2011. godine. Druga značajna nadogradnja sustava i ažuriranje sustava kroz baze podataka provedeno je 2012. godine, kada je oko 50% podataka usklađeno sa sustavom. Zadnja promjena izvršena je tijekom 2013. i 2014. godine, bila je sveobuhvatna u prilagodbi niza podatak pribavljenih temeljem sporazuma o suradnji s državnim institucijama. Najznačajnije institucije od kojih su pribavljeni podaci su: Državna geodetska uprava, Agencija za zaštitu okoliša, Hrvatske auto ceste, Hrvatske šume, Hrvatski centar za razminiranje i druge institucije. Svi prikupljeni podaci su pokrenuli novi ciklus izrade digitalne ortofoto (DOF)¹³ baze podataka kao potpora ARKOD sustavu. U tako izmijenjeni DOF ušle su niz funkcionalnosti kao servis poljoprivrednicima, ali i djelatnicima Agencije. Neke od najznačajnijih funkcionalnosti koje su kroz ažuriranje DOF-a uvedene u ARKOD sustav su:

- Uvođenje vodo-zaštitnih pojaseva uz vodotoke;
- Uvođenje sustava Obilježja krajobraza;
- Natura 2000;
- Ekološki značajne površine;
- Ucertavanje minsko sumnjivih područja;
- Infrastrukturni podaci (ceste, auto-ceste, putevi, objekti, zračne luke, poslovne zone, željezničke trase, rekreacijska područja i drugo).

Provedba navedenih mjera odrađivana je u Regionalnim uredima APPRRR-a lociranim po županijskim središtima, na način da su se poljoprivrednici i korisnici mjera Izravnih plaćanja neposredno pozivali u urede i s djelatnicima u verbalnoj komunikaciji usklađivali podatke iz ARKOD baze sa stanjem na terenu.

U toku upisa poljoprivrednici su se uz pomoć djelatnika Agencije, na digitalnim ortofoto kartama identificirali sve parcele koje obrađuju. Važno je istaknuti kako se u ARKOD

---

¹³ DOF – digitalni ortofoto sustav koji sadrži podatke avio snimaka zemljišnih površina, prisutnu cestovnu, željezničku infrastrukturu, podaci o objektima u naseljima, selima i gradovima, podaci o vodotocima i rijekama i o sve prisutnim prirodnim objektima na zemljinoj površini

upisuju parcele koje se obrađuju, a ne samo one koje se posjeduju, što znači da poljoprivrednici prijavljuju i parcele koje su dobili u zakup ili na korištenje (slika 2).

Slika 2. Digitalna ortofoto snimak sa ARKOD upotrebom poljoprivrednog zemljišta

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Određene boje na poljoprivrednim površinama predstavljaju različitu upotrebu poljoprivredno obradivih površina, pa tako: smeđa predstavlja oranice, zelena livade i pašnjake, narančasta trajne nasade, a žuta vinograde.

2.8. „Zeleno plaćanje“

Jedan od važnijih ciljeva ZPP-a postaje održivost poljoprivredne proizvodnje uz zaštitu okoliša i biološke raznolikosti pa se najveći naglasak stavlja na *zelena plaćanja*, odnosno plaćanja za poštivanje mjera povećanja ekoloških standarda u poljoprivrednoj proizvodnji koja su obavezna za sve poljoprivrednike (Fočić i sur., 2014).

Poljoprivrednici korisnici prava na plaćanja dužni su temeljem Programa izravnih plaćanja 2015.-2020. godine, pridržavati se poljoprivredne prakse korisne za klimu i okoliš od 1. siječnja 2015. godine i to na svim površinama koje obrađuju, *Pravilnik o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja* (NN 35/15, 53/15, 69/15).

Pravilnikom je regulirano da korisnici mjera plaćanja u poljoprivredi ostvaruju dodatni godišnji iznos po hektaru za *zeleno plaćanje* uz osnovno plaćanje. Uvjeti koje poljoprivrednici moraju zadovoljiti za navedeno plaćanje u razdoblju od 2015.-2020. godine

uz primjenu dobre poljoprivredne prakse korisne za klimu i okoliš su:

- Raznolikost usjeva (višestruki plodored)-obaveza se odnosi samo na oranične površine, na način da svi korisnici sa površinom od 10-30 hektara moraju imati zasijano barem dva različita usjeva, korisnici sa više od 30 hektara oraničnih površina moraju imati zasijano najmanje tri različita usjeva;
- Ekološki značajne površine (EZP)-obaveza se odnosi na oranične površine na način da 5% površina na gospodarstvima preko 15 hektara trebaju biti *ekološki značajne površine*;
- Čuvanje trajnih travnjaka i pašnjaka-poljoprivrednici će morati održavati navedene površine bez prenamjene u oranične površine i posebna zaštita okolišno osjetljivih travnjaka i pašnjaka na Natura 200 područjima¹⁴ koji su označeni u ARKOD-u.

2.9. Ekološka poljoprivreda

Jedan od načina ublažavanja posljedice po okoliš koji uzrokuje konvencionalna poljoprivreda je primjena sustava ekološke poljoprivrede. Za potrebe ovog rada relevantna je sljedeća definicija: „*Ekološka poljoprivreda predstavlja poljoprivredu koncipiranu tako da štiti tlo, vodu, zrak, biljne i animalne te genetske resurse, nije za okoliš degradirajuća, tehnički je primjerena, ekonomski opstojna, a socijalno prihvatljiva. Za razliku od konvencionalne poljoprivrede koja se temelji na velikim unosima izvan farme, ekološka poljoprivreda propagira što manji unos izvan farme. Zato neki znanstvenici za ekološku poljoprivredu kažu da predstavlja brak između ekologije i poljoprivrede*“ (Kisić, 2014).

Petljak (2011) razlikuje tri razdoblja:

- prvo razdoblje (do 1991. godine) važno je zbog pojave entuzijasta koji su zagovarali i promovirali razvoj ekološke poljoprivrede,
- drugo razdoblje (od 1991. do 2001. godine) obilježava pojava prvih specijaliziranih prodavaonica i porast broja udruga koje aktivno promiču načela ekološke poljoprivrede,
- treće razdoblje (od 2001. godine do danas) započinje donošenjem prvog zakona o ekološkoj poljoprivredi, a obilježava ga povećana uloga države u subvencioniranju domaćih proizvođača ekoloških proizvoda.

Prije i nakon ulaska RH u Europsku uniju broj poljoprivrednih proizvođača i pravnih

---

¹⁴ Natura 2000 područja utvrđena su Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/13), a okolišno-osjetljivi travnjaci i pašnjaci na tim područjima u ARKOD sustavu.

subjekata koji se bave ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom raste, kao i ukupne poljoprivredne površina pod ekološkom proizvodnjom (tablica 3).

Tablica 3. Broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji u RH

Godina	Broj proizvođača	Ukupno poljoprivrednih površina (ha)	Udio ekoloških u ukupnoj površini RH (%)
2010	1125	23.282,37	1,80
2011	1494	32.035,80	2,46
2012	1528	31.903,59	2,45
2013	1609	40.576,00	3,12
2014	2194	50.054,22	4,03

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2015

Identična situacija je i na području Bjelovarsko-bilogorske županije zahvaljujući povećanim subvencijama iz programa mjera Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje 2015-2020. godine. Prema podacima APPRRR (tablica 4.) ukupna površina pod ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom na području Bjelovarsko-bilogorske županije u 2014. godini je bila 1.620 hektara, a primjetno je povećanje tih površina preko 60% u 2015. godini (više od 2.660 hektara).

Tablica 4. Broj proizvođača i površine pod ekološkom proizvodnjom u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Godina	Ukupna površina (ha)	Broj proizvođača
2014	1.620,73	108
2015. (do 1.08.)	2.660,85	172

Izvor: APPRRR, Baza podataka, obrada autora

2.10. Očuvanje krajobraza

Na temelju Konvencije o europskim krajobrazima usvojene u listopadu 2000. godine u Firenci, Republika Hrvatska je jasno odredila smjernice i ciljeve koji su na navedenoj konvenciji doneseni, a idu u pravcu promicanja zaštite krajobraza, upravljanja i planiranja te organiziranja europske suradnje o pitanjima krajobraza. Ciljevi koji su postavljeni tada za postojeće i buduće članice EU su:

- a) *Krajobrazna politika*- odnos nadležnih javnih tijela koja donose opća načela, strategije i smjernice za provođenje određenih mjera s ciljem zaštite, upravljanja i planiranja krajobraza;
- b) *Cilj kvalitete krajobraza*- stav nadležnih javnih tijela prema određenom krajobrazu

kojom izražavaju javno mišljenje u pogledu značajki krajobraza iz njihovog neposrednog okruženja;

- c) *Zaštita krajobraza*- djelovanje u cilju zaštite i održavanja značajnih ili karakterističnih obilježja takvog krajobraza, vrednovanog kao baština, a koja je proizašla iz prirodne konfiguracije i/ili ljudske aktivnosti;
- d) *Upravljanje krajobrazom* – provođenje aktivnosti sa stajališta održivog razvoja, radi osiguranja redovite brige o krajobrazu, s ciljem vođenja i usklađenja promjena nastalih uslijed socijalnih, gospodarskih procesa i procesa u okolišu;
- e) *Planiranje krajobraza*– aktivnosti usmjerene na budućnost, s ciljem unapređenja, obnove ili stvaranja krajobraza.

Republika Hrvatska je u svrhu provedbe svih elemenata Konvencije o zaštiti i očuvanju svog krajobraza donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije o evropskom krajobrazu (NN 12/02), u rujnu 2002. godine.

2.11. Evidentiranje elemenata „Obilježja krajobraza“ u ARKOD sustav

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju je preuzela obvezu evidentiranja elemenata *Obilježja krajobraza* u ARKOD sustavu. Spomenuta obveza proizlazi iz Uredbe Vijeća EZ (73/2009), Uredbe Komisije EZ (1122/2009) i domaćih pravnih akata. Pravni okvir za provedbu programa *Obilježja krajobraza* je *Pravilnik o evidenciji uporabe poljoprivrednog zemljišta* (NN 149/11, 131/12, 24/13, 35/15), *Pravilnik o uvjetima višestruke sukladnosti u poljoprivrednoj proizvodnji* (NN 10/10), *Pravilnik o dobrim poljoprivrednim i okolišnim uvjetima* (NN 65/13) i *Pravilnik o provedbi izravnih plaćanja i IAKS mjera ruralnog razvoja* (NN 145/12, 29/13).

Kao što je već spomenuto sukladno Uredbi Vijeća (EZ) 73/09. od 1.1.2009. godine kao jedna od obaveznih mjera GAEC-a (Dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti) za sve države članice jest očuvanje obilježja krajobraza. Navedeno je potrebno kako bi se utvrdile prihvatljive površine za izravna plaćanja u uvjetima višestruke sukladnosti, a s ciljem očuvanja krajobraza i biološke raznolikosti. Republika Hrvatska odredila je sedam elemenata obilježja krajolika. Unutar ARKOD sustava trebalo je označiti šumarke, pojedinačno drveće, drvorede, živice, lokve (jezerca), jarke, suhozide, sukladno sljedećim definicijama i veličinama:

- *Šumarak* je definiran kao neprekinuto područje pokriveno drvećem i grmljem, koje se ne koristi u poljoprivredne svrhe i čija je minimalna površina 100 m², dok maksimalna površina ne prelazi 2000 m². Grafički je prikazan u ARKOD-u kao

poligon;

- *Pojedinačno drvo* je definirano kao jedno stablo na poljoprivrednom području čija je površina horizontalne projekcije krošnje najmanje 8 m², a visina najmanje 2 metra. Grafički je prikazano u ARKOD-u kao točka;
- *Drvored* je definiran kao pravilan red drveća koji sadrži minimalno 3 stabla u nizu, sa maksimalnim razmakom 10 metara između stabala. Grafički je prikazan u ARKOD-u kao linija;
- *Živica* je definirana kao prirodna ograda sačinjena od višegodišnjeg drvenastog raslinja, linearnog oblika koja razdvaja poljoprivredne parcele, minimalne dužine 10 metara. Grafički je prikazana u ARKOD-u kao linija;
- *Lokva* (jezerce) je definirano kao vodom ispunjena prirodna depresija na poljoprivrednoj površini, minimalne površine 100 m² maksimalne površine do 2000 m². Grafički je prikazano u ARKOD-u kao poligon;
- *Jarak* je definiran kao potok ili kanal koji se koristi na poljoprivrednim površinama te služi za navodnjavanje ili kao drenaža za odvodnju, maksimalne širine do 2 metra. Grafički je prikazan u ARKOD-u kao linija;
- *Suhozid* je definiran kao građevina od kamena koja služi kao ograda koja odvaja poljoprivredne parcele, maksimalne širine do 2 metra. Grafički je prikazana u ARKOD-u kao linija.

Posebna obilježja krajobraza su objekti nastali prirodnim putem ili ljudskom aktivnošću. Nakon provedenih pripremnih radnji Agencija je u suradnji sa informatičkom kućom koja održava računalni sustav Agencije izvršila pripreme i izradila programsko sučelje, koje je spušteno na razinu Regionalnih ureda.

2.12. Ekološki značajne površine

Sukladno uredbama Evropske komisije i programu Zajedničke poljoprivredne politike za programsko razdoblje od 2015.-2020. godine, uspostaviti će se novi sustav Ekološki značajne površine. Uvođenje obaveznih površina od ekološkog značaja unutar sveukupnih površina odnosit će se na poljoprivredna gospodarstva koja posjeduju više od 15 hektara oranice, ali bez površina evidentiranih kao trajni travnjaci, trajni nasadi i trajni travnjaci.

Uredbom Evropske komisije 1307/2013 (članak 46), propisano je da navedena obaveza mora se provoditi na najmanje 5% oraničnih površina za sva poljoprivredna gospodarstva koja su korisnici poticajnih mjera. Implementacija ove obaveze počinje sa primjenom

tijekom 2015. godine, uz obavezu završetka tijekom 2016/2017 godine.

Ekološki značajne površine na poljoprivrednom gospodarstvu mogu biti: obilježja krajobraza (živice i pojasevi drvenastih kultura, pojedinačna stabla, drvoredi, skupina stabala i grmlja, jezerca (lokve i bare), jarci i suhozid, ali i rubni pojasevi duž vodotokova, pojasevi uz šumski rub, zemljište na ugaru¹⁵, površine s postrnim usjevima, površine s usjevima koji fiksiraju dušik i površine s kulturama kratkih ophodnji.

Glavni značaj evidentiranja Ekološki značajnih površina na obradivim površinama očituje se u zaštiti prirode i njene bio-raznolikosti unutar područja intenzivne poljoprivredne proizvodnje, a za što su osigurana financijska sredstva unutar programa Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje od 2015.-2020. godine. Navedena sredstva će biti isplaćivana iz naslova „zelena plaćanja“, a činit će do 30% ukupnih plaćanja.

---

¹⁵ Ugar – „Zemljište na ugaru je obradivo zemljište na kojem se ne provodi poljoprivredna proizvodnja, a u slučaju neodržavanja smatra se nepoljoprivrednim zemljištem“ - Zakon o poljoprivredi (NN 30/15).

3. MATERIJAL I METODE ISTRAŽIVANJA

Programom provedbe evidentiranja elemenata *Obilježja krajobraza* u ARKOD sustav u Republici Hrvatskoj bilo je obuhvaćeno 106.980 poljoprivrednih gospodarstava. Na području Bjelovarsko-bilogorske županije, koje je obuhvaćeno ovim radom, evidentiranje je obavljeno na 8.621 poljoprivredno gospodarstvo. Evidentiranje elemenata *Obilježja krajobraza* za područje Bjelovarsko-bilogorske županije provodilo se u Regionalnom uredu Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvo i ruralni razvoj smještenom u Bjelovaru, u razdoblju od 20.02.2014. godine do 15.05.2014. godine.

Postupak evidentiranja je obavljan neposrednim kontaktom ili telefonskim pozivom s nositeljima poljoprivrednih gospodarstava i ovisno o potrebi zakazivan je sastanak na kojem je bilo obavezno prisustvo nositelja gospodarstava.

Ovim radom je obuhvaćeno područje općine Veliki Grđevac na kojemu se nalazi ukupno 430 poljoprivrednih gospodarstava na kojima je trebalo evidentirati obilježja. Poljoprivrednici su pozivani telefonski jer se ukazala potreba za korekcijom u ARKOD sustavu u smislu postojanja i evidentiranja elemenata *Obilježja krajobraza* za ukupno 199 poljoprivrednika. Kod ostalih poljoprivrednika s područja općine Veliki Grđevac kod kojih je inicijalno evidentirano postojanje elemenata obilježja (231), nakon telefonskog kontakta i otvaranja aplikacije utvrdilo se postojanje vrlo malog broj elemenata obilježja koja su odrađena telefonski izjavom o postojanju elemenata na određenoj parceli.

Kod 199 poljoprivrednika koji su prisustvovali ARKOD sastanku u svrhu evidentiranja elemenata obilježja proveden je intervju u svrhu dobivanja rezultata o njihovoj informiranosti o Zajedničkoj poljoprivrednoj politici i obvezama koje proizlaze iz mjera evidentiranja *Obilježja krajobraza*.

Pitanja iz intervjua postavljana su za pet općenitih cjelina iz sfere poljoprivredne politike i prakse, od poznavanja pojma i značenja zajedničke poljoprivredne politike do poznavanja i poštivanja ekoloških principa gospodarenja.

Dobiveni podaci prikazuju informiranosti poljoprivrednih proizvođača na uzorku ispitanika jednog mikro područja, poznavanja problematike i regulative u poljoprivredi, a u kontekstu članstva Republike Hrvatske u EU.

4. REZULTATI I RASPRAVA

4.1. Bjelovarsko-bilogorska županija

Bjelovarsko-bilogorska županija formirana je 29. prosinca 1992. godine donošenjem *Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj* (NN 90/92), a obuhvaćala je 2 grada i 15 općina. Danas, nakon dvije izmjene i dopune Zakona, obuhvaća 5 gradova i 18 općina. S površinom od 2.640 km² i 119.764 stanovnika, ili 45 stanovnika/km² predstavlja županiju srednje veličine¹⁶.

Županija ima ukupno 323 naselja od kojih 177 ima do 200 stanovnika. Tako rascjepkan administrativno-teritorijalni prostor s izrazito malom naseljenosti otežava rješavanja temeljnih infrastrukturnih problema, ali i otežava stvarne mogućnosti razvoja učinkovite poljoprivredne proizvodnje.

4.1.2. Razvijenost Bjelovarsko-bilogorske županije

Procesi razvoja prostora Bjelovarsko-bilogorske županije, posebice od osamostaljenja države su nažalost imali vrlo negativan trend. Nakon ratnih i poratnih problema, prostor županije su zahvatili procesi zaostajanja i degradacije na ruralnih područja. Uz konstantno smanjivanje ukupnog broja stanovništva županije, sveprisutni su sljedeći procesi: starenje stanovništva, promjene socijalno-ekonomske strukture stanovništva, urbanizacija i zamjetna promjena obrazovne strukture stanovništva.

Za ukupan razvoj Županije u narednom razdoblju od presudnoga značenja bit će smjer razvoja ljudskih potencijala. Stanovništvo je u konačnici prisutno u proizvođačkoj i potrošačkoj funkciji. Sa stajališta razvoja poljoprivrede to znači da će za učinkovitiji i dinamičniji razvoj ove djelatnosti trebati poraditi na aktivnim mjerama populacijske politike, mjerama politike obrazovanja i kontroliranom procesu deagrarizacije prostora Županije. Stoga i naredni pokazatelji su u funkciji spoznaje demografskih kretanja u Županiji kao osnove akcije lokalnih vlasti (Barić, 2012).

4.1.3. Stanovništvo Bjelovarsko-bilogorske županije

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije ukupno je zaposleno 42.302 osobe (18.640 žena), od tog broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji 8.175 osoba (2.975 žene), trgovina na veliko i malo, uslužna djelatnost zaposleno 4.467 osoba (2.616 žena), a u poljoprivredi,

---

¹⁶ <http://www.dzs.hr>

šumarstvu i ribarstvu zaposleno 10.400 osoba (4.097 žena). Tradicionalno, gospodarstvo se temelji na poljoprivredi i prerađivačkoj industriji¹⁷.

U odnosu na državni prosjek, obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji su po broju članova višebrojna, što je razumljivo s obzirom da se radi o jakom poljoprivrednom području sa znatnim poljoprivrednim resursima i proizvodnjom.

Tablica 5. Udio zaposlenih u poljoprivredi na području BBŽ u odnosu na RH, 2011 godina

	Ukupno zaposleni	Zaposleni u poljoprivredi, šumarstvu, ribarstvu	%
Bjelovarsko-bilogorska županija	42.302	10.400	24,58
BBŽ - žene	18.640	4097	21,98
Republika Hrvatska	1.503.867	79.830	5,30
RH- žene	692.304	25.165	3,63

Izvor: www.dzs.hr, Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županija, 2011

Udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnoj populaciji županije značajno je viši u odnosu na prosjek Republike Hrvatske (tablica 5). Ova činjenica je svakako važna u kontekstu izrade budućih strategija i planova razvoja ovog ruralnog područja. Važno je poznavati ljudski potencijal nekog područja, posebno u poljoprivredi, ako ni zbog čega drugoga, onda zbog činjenice da poljoprivreda angažira zamjetan dio ljudskih resursa, ali i proizvodnog kapitala.

Radna snaga u poljoprivredi kao jedan od temeljnih činitelja poljoprivredne proizvodnje vjerodostojan je pokazatelj značenja ove djelatnosti u gospodarskom razvoju županije. Tempo napuštanja poljoprivredne proizvodnje ovisio je gotovo isključivo o razvoju industrije, prometa, trgovine i drugih nepoljoprivrednih djelatnosti. Tradicionalni sadržaj poljoprivredne proizvodnje gubi svoje karakteristike (visoki udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu, niska produktivnost rada, slaba kapitalna opremljenost proizvodnje, visoki udio pojedinih ratarskih kultura u proizvodnji, rascjepkanost posjeda, i slično) s izrazito nepovoljnim ishodom.

Odljev radne snage sve manje se doživljava kao mehanički prijelaz poljoprivrednika u nepoljoprivredni sektor, a sve više kao gospodarsko-socijalni problem s dubokim promjenama materijalnog i socijalnog stanja zajednice. U nepoljoprivrednom sektoru situacija je puno jasnija budući da je kriterij radnog odnosa jače prisutan u odnosu na poljoprivrednu djelatnost. Razvidno je da se u slučaju radne snage u poljoprivredi radi o

¹⁷ www.dzs.rh, Popis stanovništva 2011.

obiteljskoj radnoj snazi koja se u uvjetima individualne poljoprivredne proizvodnje temelji na instituciji domaćinstva - kućanstva. U statistici radne snage ostaju brojne nedoumice utvrđivanja stvarnog broja onih osoba koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom (Barić, 2012).

Kao posljedica općih gospodarskih kretanja na razini županije javlja se rastuća nezaposlenost i u poljoprivrednoj djelatnosti. Međutim, na rast nezaposlenosti u poljoprivredi dodatno je utjecala i obrazovno-profesionalna struktura pojedinaca kojima je poljoprivreda zanimanje. Za pretpostaviti je da se veliki postotak osoba koje se vode u službenoj statistici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje kao nezaposlene osobe (tablica 6) ustvari se bave poljoprivrednom proizvodnjom i svoju egzistenciju pronalaze kroz poljoprivredu.

Tablica 6. Struktura nezaposlenih osoba u BBŽ i susjednim županijama 31.12.2014. godine

ŽUPANIJA	UKUPNO	Žene		Osobe do 24 godine		Stručne osobe	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bjelovarsko-bilogorska	13.143	6.318	48,1	2.749	20,9	8.575	65,2
Koprivničko-križevačka	7.258	3.670	50,6	1.577	21,7	4829	66,5
Virovitičko-podravska	9.492	5.006	52,7	1.893	19,9	6.261	66,0
Požeško-slavonska	5.884	3.212	54,6	1.410	24,0	4.369	74,3
UKUPNO za RH	316.763	170.681	53,9	57.251	18,1	235.744	74,4

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, *Godišnjak 2014. godina, obrada autora*

4.1.4. Prirodna obilježja Bjelovarsko-bilogorske županije¹⁸

Poljoprivredna tla različitih fizikalno-kemijskih karakteristika zauzimaju ukupno 135.002,00 ha ili 51,2% površine županije. Obzirom da geomorfološke grupe tala, odnosno lito-geološke, reljefne i hidrološke osobine tala, uz prisutne klimatske uvijete bitno utječu na rasprostiranje vegetacije i način iskorištavanja zemljišta, Prostornim planom Bjelovarsko-bilogorske županije izvršena je procjena pedosistematskih jedinica, uz određenu modifikaciju na osnovi prirodnih uvjeta, svojstava tala i upotrebne vrijednosti u konkretnim postojećim uvjetima, te su tla načelno podijeljena u tri bonitetne kategorije:

- Vrijedna obradiva tla-obuhvaćaju lesivirana tla na zaravnima i s nagibima ispod 5%. Fizikalna svojstva tla i vodozračni odnosi u tlu su uglavnom dobri. Tlo je vrlo pogodno za oraničnu biljnu proizvodnju. Deficit vlage se često javlja u ljetnim mjesecima. Uz navodnjavanje, redovite agrotehničke mjere i mjestimičnu-rijetku drenažu, ova bi tla omogućila raznovrsnu, visoku i stabilnu proizvodnju. Na području

¹⁸ Podaci i dijelovi teksta preuzeti iz *Županijske razvojne strategije Bjelovarsko-bilogorske županije 2011-2013.*

županije ima ih 12.223,00 ha ili 9,1% ukupnih poljoprivrednih tala;

- Ostala obradiva tla-obuhvaćaju lesivirana i pseudoglejna obronačna tla s nagibima 5-15%. Uz različite agrotehničke mjere i pravilan odabir kulture (ovisno o karakteristikama tla), ova bi tla mogla omogućiti raznovrsnu, visoku i stabilnu proizvodnju. Na području županije ima ih 89.585,00 ha ili 66,3% ukupnih poljoprivrednih tala;
- Ostale poljoprivredne površine-obuhvaćaju uvjetno dobra tla kao što su pseudo glej-glej i hipoglej koja se nalaze u širim riječnim dolinama i nepogodna tla koja u postojećim uvjetima obuhvaćaju amfiglejna te tla na nagibima većim od 15%. Značajnijim investicijama mogu se postići za uzgoj nekih kultura pozitivne promjene u tlu. Na području županije ima ih 33.194,00 ha ili 24,6% ukupnih poljoprivrednih tala.

Šumske površine različitih karakteristika zauzimaju ukupno 95.455,00 ha ili 36,2% površine županije, što je kvalificira kao srednje šumovitu. Prostorno gledano šume su najzastupljenije na okolnom gorju i pobrđu: Bilogori, Papuku i Moslavačkoj gori, gdje su najzastupljenije vrste hrast kitnjak, obična bukva i grab. Porječje i tokovi Česme i Ilove staništa su rasprostiranja nizinskih šuma hrasta lužnjak, običnog graba, poljskog jasena i crne johe. Šume na području županije nemaju samo privredni, već i značaj koji se očituje u zaštiti vlastitog tla, ublažavanju klime područja odnosno nepoželjnih posljedica poplava i jakih vjetrova, reguliranju ukupnog vodnog režima područja, osiguravanju pitkosti podzemnih voda, stvaranju kisika i pročišćavanju zraka, te pružanju nenadoknadivog prostora za rekreaciju, sportske aktivnosti i turizma (osobito lovni).

Područje Bjelovarsko-bilogorske županije u cijelosti pripada slivu rijeke Save, odnosno slivovima njezinih brojnih pritoka, a koji se organizacijski dijele na:

- Sliv rijeka Česme i Glogovnice (koji je prostorno vezan i na Zagrebačku i Koprivničko-križevačku županiju);
- Sliv rijeka Ilove i Pakre (koji je prostorno vezan i na Požeško-slavonsku i Sisačko-moslavačku županiju).

Bjelovarsko-bilogorska županija je relativno siromašna podzemnim vodama te se s pitkom vodom opskrbljuje manjim dijelom iz lokalnih izvora (područje Čazme, Garešnice, Velikog Grđevca), a najvećim dijelom magistralnim vodovodom s području Koprivničko-križevačke županije.

4.1.5. Poljoprivreda Bjelovarsko-bilogorske županije

Od davnina tradicionalno se gospodarstvo i društveni život na području Bjelovarsko-bilogorske županije temelji na poljoprivredi i popratnim prerađivačkim djelatnostima. Bjelovarsko-bilogorska županija nalazi se svojom zemljopisnom pozicijom na području koje s ukupnim brojem sunčanih dana, količinom oborina i reljefnim obilježjima (brežuljci i doline) pruža izrazito povoljne uvjete za razvoj velikog broja različitih poljoprivrednih kultura.

Prema dostupnim podacima Ministarstva poljoprivrede (2014.) većinu agrarne strukture čine obiteljska poljoprivredna gospodarstva s različitim demografskim, proizvodnim i gospodarskim značajkama. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva posjeduju dvije trećine ukupnog poljoprivrednog zemljišta, a preostala trećina je u vlasništvu države (21.360,45 ha).

Tablica 7. Broj poljoprivrednih gospodarstava i površine u sustavu potpora BBŽ-a

Godina	Broj PG-a	Površina (ha)	Prosječna veličina PG-u (ha)
2011	12.121	90.106,39	7,43
2012	12.034	90.904,72	7,55
2013	11.862	91.039,56	7,67
2014	11.842	91.274,85	7,71
2015	11.806	93.310,00	7,90

Izvor: APPRRR, Baza podataka, obrada autora

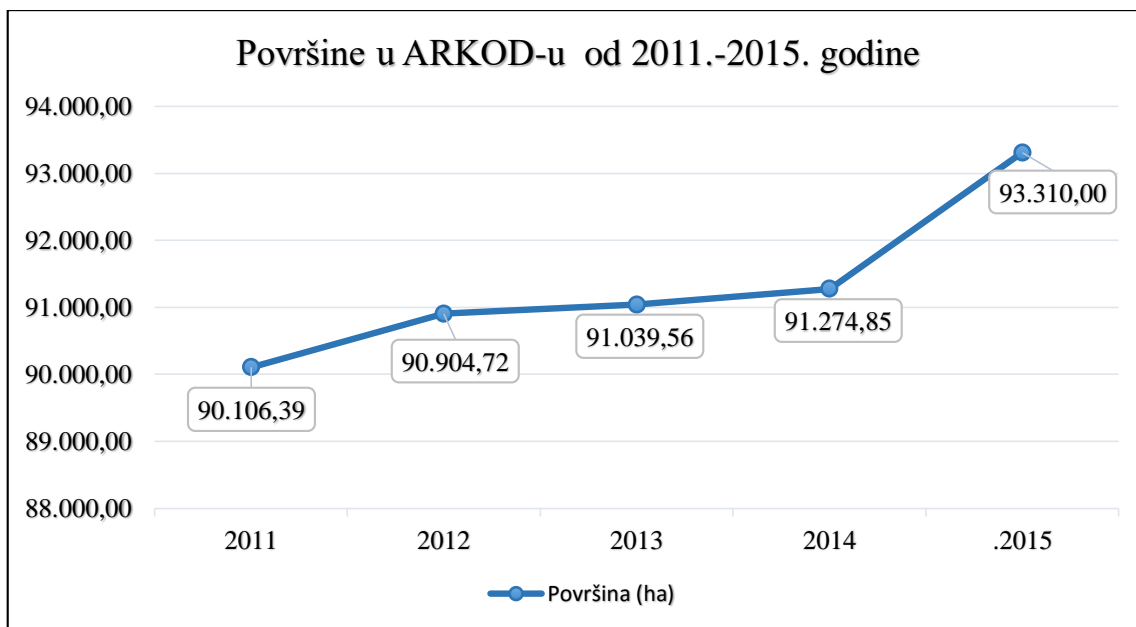
Agrarna struktura na području Bjelovarsko-bilogorske županije se bitno ne razlikuje od one u Hrvatskoj. Prosječna veličina obiteljskih gospodarstava iznosi 7,9 ha korištene površine što je iznad prosjeka Republike Hrvatske (6,6 ha¹⁹). Usitnjenost zemljišnog posjeda, veličine parcela i veličine stočarskih stada je otežavajući, ali ne i presudni ograničavajući čimbenik razvoja poljoprivredne proizvodnje u županiji.

4.2. Uspostava ARKOD-a na području Bjelovarsko-bilogorske županije

Provedba ARKOD sustava na području Bjelovarsko-bilogorske županije započela je 2009. godine, a proces se odvijao paralelno i u drugim regionalnim uredima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Prva faza inicijalnog unosa završava 2011 godine, kada kreće i prvo ažuriranje sustava sa bazama podataka takozvanog DOF-a. U to vrijeme su uredi Agencije bili smješteni u četiri grada (Bjelovar, Daruvar, Čazma i Grubišno Polje) na području županije i svi zemljoposjednici su bili pozivani po

¹⁹ Podatak vidljiv iz tablice 2.

teritorijalnom ustroju na upis i ucrtavanje svojih površina u ARKOD sustav. Kako je takav posao iziskivao ogroman angažman svih djelatnika zbog postavljenih rokova, kao alternativa za što učinkovitijim obavljanjem posla obučavani i angažirani su djelatnici drugih službi za pomoć (Hrvatska poljoprivredna agencija, Hrvatska poljoprivredna savjetodavna služba).

Graf 1. Kretanje ukupnih površina (ha) parcela upisanih u ARKOD sustav na području BBŽ od 2011. godine do kolovoza 2015. godine.

Izvor: Tablica 7

Prikazani podaci u grafu 1. analizirani su na temelju podataka upisanih ukupnih površina u ARKOD sustav za Bjelovarsko-bilogorsku županiju. Podaci su dobiveni iz Baze podataka APPRRR-a i pokazuju promatrano razdoblje od 31.12. 2011. godine do 11.8.2015. godine. Ukupne obradive površine poljoprivrednog zemljišta upisane u ARKOD sustav u promatranom razdoblju su u blagom i konstantnom porastu. Takvi podaci su prije svega rezultat interesa poljoprivrednih proizvođača za poticajnim mjerama kroz program Zajedničke poljoprivredne politike, ali i zainteresiranih institucija (APPRRR, Poljoprivredna inspekcija, HPSS²⁰) za što kvalitetnijom kontrolom i nadzorom korištenja poljoprivrednih površina. U navedenom razdoblju osim povećanja ukupnih površina upisani u ARKOD sustav, došlo je i do porasta broja upisanih poljoprivrednih gospodarstava na području županije (tablica 7).

²⁰ HPSS – Hrvatska poljoprivredno savjetodavna služba

4.3. Evidentiranje “Obilježja krajobraza” u ARKOD sustav

Gospodarstva na čijim je ARKOD parcelama (ili unutar pojasa oko parcele od 4 metra) ucertano barem jedno obilježje krajobraza tijekom inicijalne vektorizacije, nalazilo se u programskoj kartici *Ažuriranje* unutar modula *Sastanci*. Ukoliko se odabralo u padajućem izborniku *Obilježja krajobraza* kao tip ažuriranja te kampanja²¹ 2013. godina, dobila se lista gospodarstava s kojima je potrebno odraditi sastanak u kojem će se evidentirati i aktivirati elementi obilježja krajobraza (program „Obilježja krajobraza“ se nalazi u informacijskom sustavu Agencije).

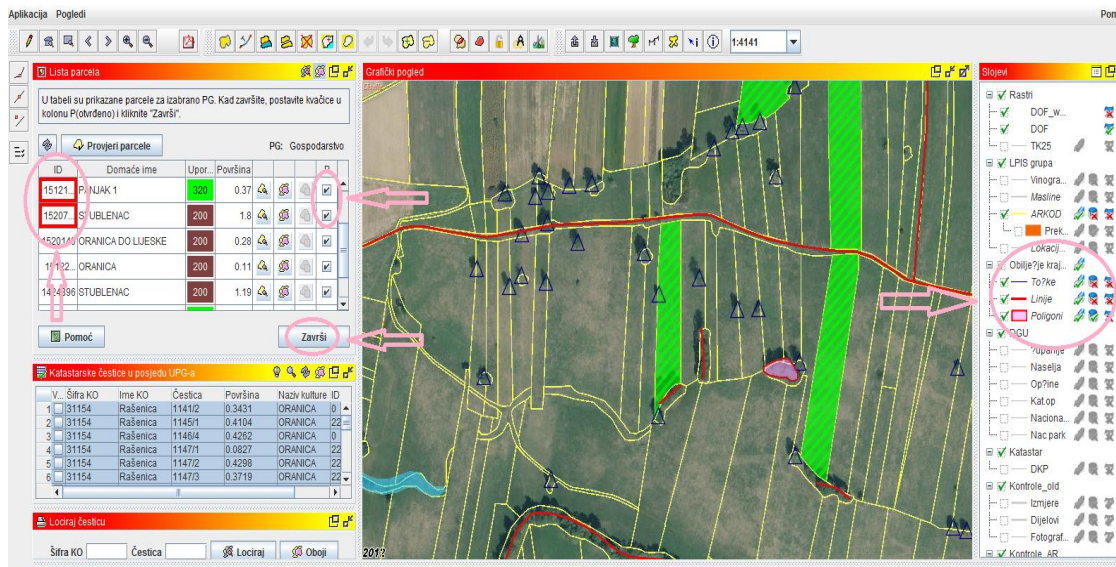
Nakon odabira gospodarstva s navedene liste, potvrđuje se kvačicom razlog sastanka, koji će u ovom slučaju biti *Obilježja krajobraza* te se potom opet potvrđuje u gornjem, lijevom kutu, kao i u dosadašnjem zakazivanju klasičnog ARKOD sastanka. Ovisno o problematici svakog OPG-a ili o samoj složenosti postupanja, djelatnik se odlučivao za telefonski poziv stranke, a najčešće se stranke pozivala u ured. Po dolasku stranke u ured otvarao se sastanak u kartici *Ažuriranje* i pristupalo se postupku evidentiranja obilježja krajobraza.

Po ulasku u digitalizacijski modul određenog gospodarstva, s lijeve strane su kao u klasičnom ARKOD sastanku prikazane parcele gospodarstva (vidi sliku 3. sa lijeve strane označene strelicom ID parcela). Razlika od klasičnog sastanka je u tome što su u ovom tipu sastanka označene parcele crvenim kvadratićem na kojima se nalazi inicijalno vektorizirano obilježje krajobraza.

Kako bi bila vidljiva vektorizirana obilježja krajobraza unutar ARKOD sustava, omogućena je aktivacija istih i crtanje novih obilježja krajobraza, potrebno je u slojevima s desne strane ekrana uključiti sva tri pod-sloja u sloju *Obilježja krajobraza*. Nakon što su otključane i pregledane sve ARKOD parcele te aktivirana i ukoliko postoje ucertana nova obilježja krajobraza, parcele se zaključavaju i nakon toga se potvrđuje ikonom *Završi* (Slika 3- u sredini s lijeve strane strelica).

---

²¹ Programske kartice u ARKOD sustavu, sa pripadajućim „kampanjama“ obrade zahtjeva, odnosno godinama promjena u sustavu.

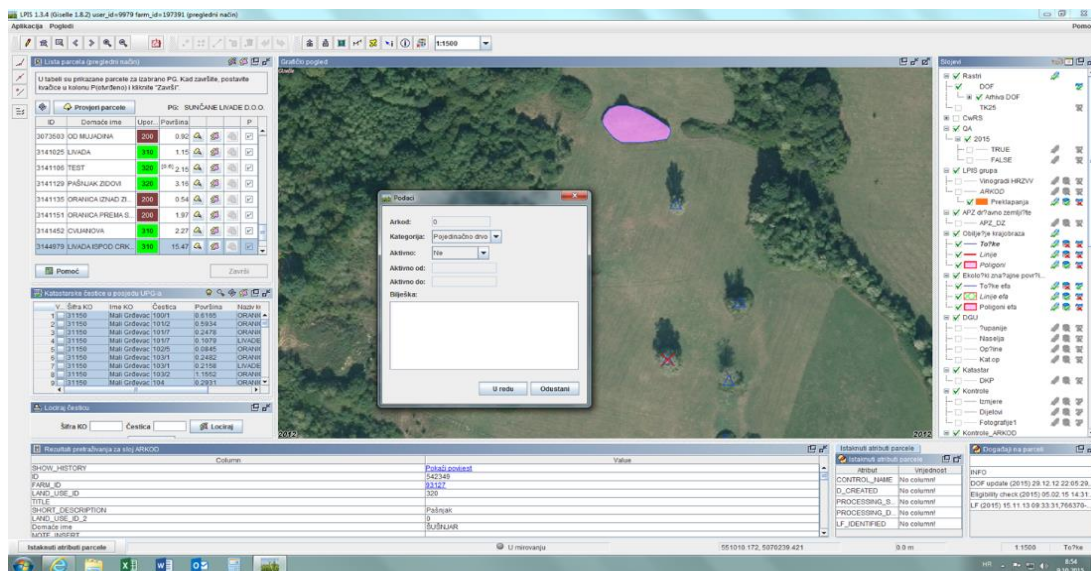

Slika 3. Slikovni prikaz aplikacije obilježja krajobraza „Ažuriranje“

Izvor: Informacijski sustav APPRRR

4.3.1. Postupak ucrtavanja elemenata „Obilježja krajobraza“ u ARKOD sustav

Vektorizacija elementa *Pojedinačno drvo* koje je definirano kao jedno stablo na poljoprivrednom području čija je površina horizontalne projekcije krošnje najmanje 8 m², a visina najmanje 2 metra, grafički je prikazano u ARKOD-u kao točka (slika 4).

Slika 4. Prikaz obilježavanja elementa „Pojedinačno drvo“ u ARKOD sustav

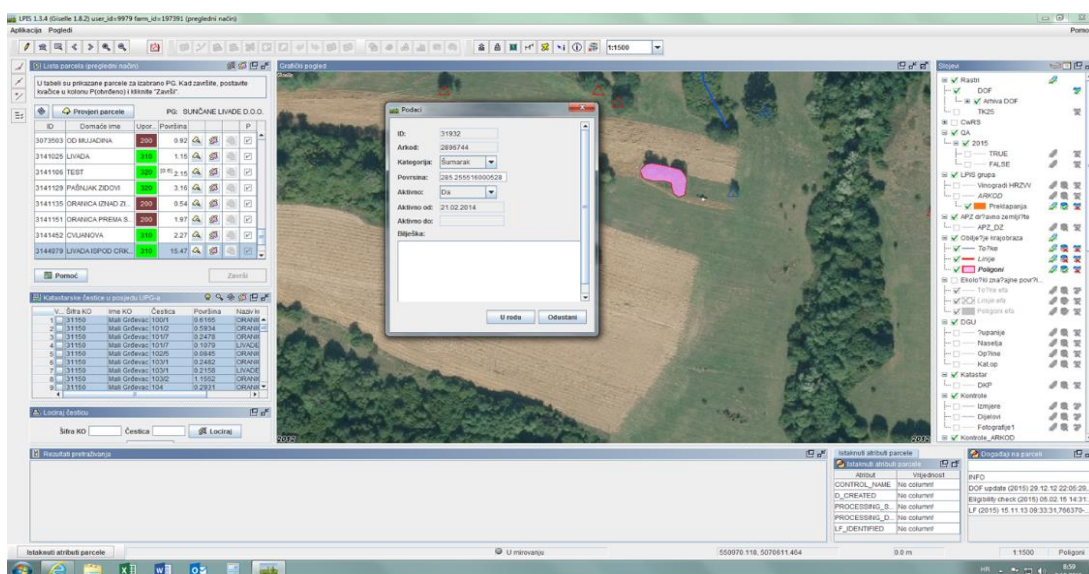
Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autora

Na grafičkom sučelju prikazani su elementi *Pojedinačno drvo* kojima je inicijalno dodijeljena mogućnost aktivacije kao elementa (slika 4. - mali trokutići na drvetu). Ukoliko

se pojedini elementi upisuju, a prije toga se konzultira stranka koja je prisutna na sastanku u uredu, izvrši se dupli klik na određeni element (drvo). Nakon toga se pojavljuje dijaloški okvir koji daje mogućnost aktivacije elementa i dodjele određenog broja (ID), po kome je taj element prepoznatljiv u sustavu. Kada se u dogovoru s prisutnom strankom potvrdi postojanje određenog elementa, ono se aktivira i automatizmom pridodaje određenoj ARKOD parceli tog gospodarstva. Time je postupak za taj element završen i nastavlja se za sve elemente koji su prisutni na toj ARKOD parceli ili na drugim parcelama.

Vektorizacija elementa *Šumarak* je definiran kao neprekinuto područje pokriveno drvećem i grmljem, koje se ne koristi u poljoprivredne svrhe i čija je minimalna površina 100 m², a maksimalna površina ne prelazi 2000 m². Grafički je prikazan u ARKOD-u kao poligon (slika 5).

Slika 5. Prikaz obilježavanja elementa „Šumarak“ u ARKOD sustav

Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autora

Nakon što se sa strankom utvrdilo postojanje poligona, vrši se upisivanje istog kroz dijaloški okvir i njegovo pridodavanje ARKOD parceli na kojoj se navedeni element *Obilježja krajobraza* nalazi. Element ostaje zapamćen u ARKOD-u za navedeno poljoprivredno gospodarstvo i zbraja se u ukupnu površinu evidentiranih elemenata *Obilježja krajobraza* za taj OPG.

Vektorizacija linijskih elemenata kroz ARKOD sustava *Obilježja krajobraza* podrazumijeva četiri vrste obilježja. Prvo je *Drvored* koje je definirano kao pravilan red drveća koji sadrži minimalno 3 stabla u nizu, s maksimalnim razmakom 10 metara između stabala (slika 6).

Kao i drugi elementi koji se ucrtavaju i za ovo navedeno *Drvored* utvrđuje se u prisustvu stranke te se navedeno obilježje uvrštava isto pomoću dijaloškog okvira u kategoriju linijskog obilježja koju utvrdimo. Nakon što potvrdimo postojanje obilježja uz privolu stranke, pomoću ARKOD alata u programu preoblikuju granice parcele na način da se u sastavu parcele proširi na ucrtano obilježje.

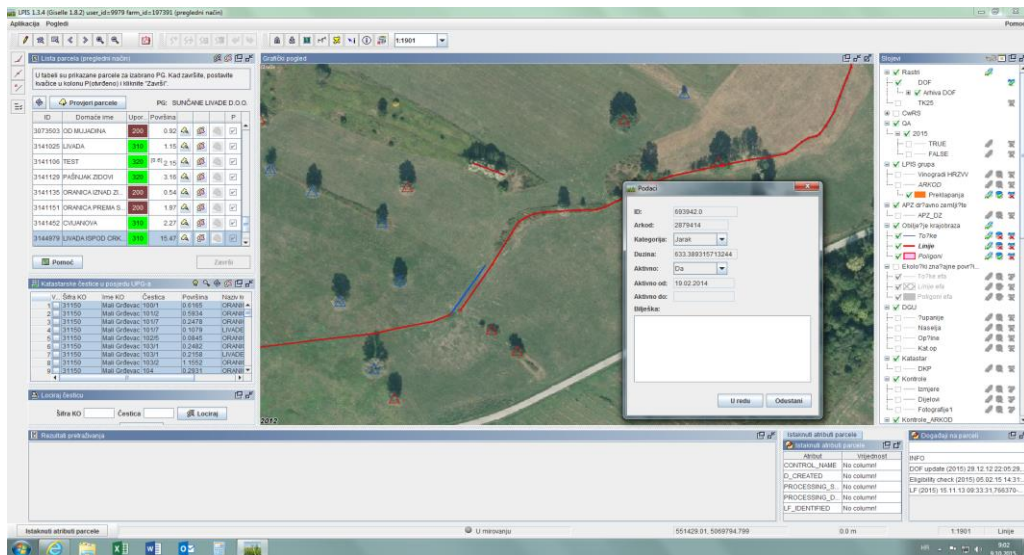

Slika 6. Prikaz obilježavanja elementa „Drvored“ u ARKOD sustav

Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autora

Drugi vrlo bitan linijski element koji se vektorizira u sustavu *Obilježja krajobraza* je *Živica* koja je definirana kao prirodna ograda sačinjena od višegodišnjeg drvenastog raslinja, linearnog oblika koja razdvaja poljoprivredne parcele, minimalne dužine 10 metara.

Treći jednako bitan linijski element koji se isto tako vektorizira u sustav je *Jarak* koji je definiran kao potok ili kanal koji se koristi na poljoprivrednim površinama te služi za navodnjavanje ili kao recipijent za odvodnju, maksimalne širine do 2 metra (slika 7).

Slika 7. Prikaz obilježavanja elementa „Jarak“ u ARKOD sustav

Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autora

Četvrti i zadnji linijski element koji se vektorizira, odnosno ucrtava u sustav *Obilježja krajobraza* je *Suhozid* koji je definiran kao građevina od kamena koja služi kao ograda i odvaja poljoprivredne parcele, maksimalne širine do 2 metra.

U slučaju oblika do 4 m širine koji služe kao granica između parcela i tradicionalno su dio dobre poljoprivredne prakse (živica, suhozid, jarak oni će se prikazati povlačenjem jedne linije koja prolazi kroz njihovu sredinu (Slika 6. i 7. - crvena linija). Ukoliko se živica, jarak ili suhozid nalaze između dvije poljoprivredne parcele, istog ili različitog poljoprivrednog gospodarstva, dozvoljena širina je 4 metra (po 2 metra za svaku parcelu).

Uz sedam glavnih definiranih obilježja pravilnikom se spominju još dodatna dva, koji zbog svojih specifičnosti predstavljaju iznimku od navedenih obilježja. Jedno od ta dva specifična obilježja koje je dominantno za krške dijelove RH je *Gomila*. Ona predstavlja nakupinu kamena na jednom mjestu unutar poljoprivredne površine, nastale kao dio tradicionalne prakse krčenja kamena iz obradivog dijela površine. Minimalna prihvatljiva površina ovog obilježja je 100 m², a maksimalna ne prelazi 2000 m².

Drugo specifično obilježje koje se spominje pravilnikom i obaveza je vektorizacije, je *Stijena*. Ona po terminologiji pravilnika predstavlja nakupinu kamena na jednom mjestu unutar poljoprivredne površine nastale prirodnim putem. Služi kao stanište za biljke i životinje, a minimalne površine 100 m², dok maksimalna ne prelazi 2000 m².

Grafički prikaz za oba navedena specifična obilježja u ARKOD sustavu su prikazana kao poligon, te su prikazana kao zasebna obojana površina koja se nalazi unutar poljoprivredne površine određenog poljoprivrednog gospodarstva.

4.4. Rezultati provedbe programa „Obilježja krajobraza“ u RH

Na poslovima provedbe programa ucrtavanja *Obilježja krajobraza* u ARKOD sustav, bila su uključeni svi regionalni uredi Agencije za plaćanja u Republici Hrvatskoj. Programom je inicijalno obuhvaćeno 106.980 poljoprivrednih gospodarstava na kojima su se inicijalno vektorizirala obilježja (APRRR, 2014).

Posao evidentiranja *Obilježja krajobraza* u ARKOD sustav provodio se tijekom 2014. godine i bio je jedan od uvjeta za svako poljoprivredno gospodarstvo da evidentira sva obilježja na svojim parcelama. Osim uvjeta evidencije obilježja, svaki tražitelj potpora u poljoprivredi nije mogao podnositi Zahtjev za izravna plaćanja, a da u sustavu nije evidentirao elemente obilježja na svojim parcelama. Jednom evidentirani elementi u sustavu su trajno zabilježeni i nisu predmet učestalih promjena u smislu izmjena kanalnog sustava, rušenja drvoreda, iskrčivanja živica i drugo. Promjene su prihvatljive kod nekih manjih intervencija čovjeka u smislu rušenja pojedinog drveta ili iskrčivanja dijela živice ili drvoreda, kada situacija na terenu zahtjeva takvu intervenciju. Svaku nastalu promjenu sa svim ucrtanih i aktiviranim elementima *Obilježja krajobraza* poljoprivrednik je dužan u svom područnom uredu Agencije prijaviti i promijeniti u ARKOD sustavu.

Navedene obveze proizlaze upravo iz mjera Zajedničke poljoprivredne politike, uz obavezu registracije i evidencije svih obilježja na regionalnoj i nacionalnoj razini, s točnim brojem obilježja i brojem površina koja obilježja zauzimaju (tablica 8).

Razlog ovako detaljne analize i evidencije podataka o sustavu *Obilježja krajobraza* leži u činjenici kako su upravo ti ucrtani elementi jedan od predmeta kontrola na terenu koju obavljaju kontrolori kod provjere ARKOD parcela za određena gospodarstva.

Tablica 8. Ukupan broj obilježja po vrstama u RH, na dan 1.08.2015. godine

Obilježje krajobraza	Ukupan broj obilježja	Ukupna dužina (km)	Ukupna površina obilježja (ha)
Pojedinačno drvo	210.901	/	/
Drvored	83.067	4.825,15	/
Živica	109.525	6.371,12	/
Jarak	86.659	12.933,79	/
Suhozid	395.611	22.528,22	/
Šumarak	164.379	/	8.178,76
Lokva	3.603	/	130,79
Gomila	2.558	/	55,28
Stijene	666	/	23,84

Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autor

4.5. Provedba programa „Obilježja krajobraza“ na području BBŽ-a

Djelatnici koji su radili na provedbi programa pozivali su poljoprivrednike s dobivenog popisa i utvrđivali postojanje obilježja na parcelama pojedinog gospodarstva. Ucartavanje obilježja koje se radilo po zadanoj metodologiji, odrađivao se telefonskim kontaktom, na način da se ulazilo u aplikaciju ARKOD-a, i utvrđivalo može li se obilježje evidentirati bez prisustva poljoprivrednika. Ukoliko se utvrdilo da inicijalna vektorizacija nije u skladu sa zadanom metodologijom, takva obilježja su se brisala, bez poziva poljoprivrednika. Kada su se obilježja nalazila na granici između više parcela ili kada nije bilo moguće odraditi evidenciju obilježja u ARKOD sustav zbog velikog broja parcela ili zbog velikog broja pojedinih obilježja za određeno poljoprivredno gospodarstvo, tada se stranka pozivala u ured Agencije.

Nakon odrađenog sastanka uz prisutnost ili bez prisutnosti stranke, postupak evidentiranja završavan je ispisom ARKOD zapisnika, koji je stranka ako je bila prisutna potpisivala. U slučajevima kada stranka nije bila prisutna sastanak se odrađivao po „službenoj dužnosti“ i tada stranka nije morala potpisati zapisnik (prilog 1), već se isti arhivirao. Na taj način se provedba evidentiranja „Obilježavanja krajobraza“ kroz ARKOD sustav za to poljoprivredno gospodarstvo završavalo.

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije ukupno je na 9.196 poljoprivrednih gospodarstava inicijalno dodijeljeno i vektorizirano obilježja u 2014. godini. Od ukupnog broja inicijalno dodijeljenih obilježja, na 8.621 poljoprivredno gospodarstvo je utvrđeno i izvršeno unošenje obilježja kroz ARKOD sustav (tablica 9). Posao evidentiranja i ucartavanja u ARKOD sustav svih elemenata obilježja s područja županije odvijao se u Regionalnom

uredu APPRR Bjelovarsko-bilogorske županije, a odrađen je u razdoblju od 20.2.2014. godine do 15.5.2014. godine.

Tablica 9. Naselja na području županije i broj OPG-a kod kojih su evidentirana obilježja

Naselja	Broj OPG-a
Bjelovar	1.250
Čazma	592
Garešnica	621
Grubišno Polje	715
Daruvar	368
Severin	92
Berek	191
Dežanovac	390
Đulovac	215
Ivanska	692
Kapela	357
Nova Rača	537
Končanica	338
Rovišće	451
Sirač	166
Šandrovac	246
Štefanje	239
Velika Pisanica	181
Velika Trnovitica	205
Veliki Grđevac	430
Zrinski Topolovac	139
Veliko trojstvo	206
UKUPNO	8.621

Izvor: Baza podataka APPRRR, obrada autora

Provedba postupka ucrtavanja elemenata obilježja kroz ARKOD sustav na području Bjelovarsko-bilogorske županije odrađivalo je ukupno 24 djelatnika. Svaki djelatnik je bio zadužen za jedno područje općine ili grada s određenim brojem gospodarstava (oko 400), koje je trebao kontaktirati i izvršiti evidentiranje obilježja kroz ARKOD sustav.

Nakon provedbe programa evidentiranja „Obilježja krajobraza“ dobiveni su podaci o ukupnim elementima obilježja prisutnim na ARKOD parcelama svih evidentiranih poljoprivrednih površina na području Bjelovarsko-bilogorske županije (tablica 10).

Tablica 10. Ukupan broj obilježja po kategorijama u BBŽ, na dan 1.08.2015. godine

Obilježje krajobraza	Ukupno (broj)	Dužina i površina (km ili ha)	Aktivirano (broj)	Aktivirano (%-tak u odnosu na ukupan broj)	Dužina i površina (km ili ha)
Pojedinačno drvo	19.230	/	4.366	22,70	/
Jarak	11.517	1.277,90	3.314	28,78	244,50
Drvored	6.775	340,20	1.495	22,07	75,80
Živica	5.686	378,40	2.156	37,92	144,30
Šumarak	4.079	230,20	1.261	30,91	65,50
Lokva	441	18,10	94	21,32	3,60

Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autor

Podaci o ukupnom broju obilježja na području Bjelovarsko-bilogorske županije iz tablice 10. pokazuju da je najveći broj obilježja na poljoprivrednim površinama u formi pojedinačnog drveta, što predstavlja preko 9% svih obilježja za pojedinačno drvo na području RH²². Sljedeće obilježje koje je najviše inicijalno vektorizirano na području županije je jarak i njega ima preko 13% u odnosu na ukupan broj obilježja u RH.

Od ukupnog broja spomenutih najčešćih obilježja na području županije tek nešto manji dio (kod pojedinačnog drveta 22,7%, a kod jaraka 28,7%), stvarno nakon utvrđivanja podataka sa poljoprivrednicima i aktivirano u ARKOD sustav. Razlog za to je što podaci koji se preslikavaju iz ortofoto snimaka u ARKOD sustav kasne u prosjeku 2-3 godine ovisno o implementaciji podataka dobivenih od institucijama koje surađuju sa APPRRR. Da bi se broj pogrešaka u sustavu sveo na minimum za elemente koji se ucrtavaju u ARKOD sustav na temelju ortofoto snimaka, svake godine se provode nadopune i ažuriranje podataka u DOF-u.

4.6. Intervju sa predstavnicima poljoprivrednih gospodarstava

Tijekom evidentiranja i ucrtavanja elemenata iz programa „Obilježja krajobraza“ na području Bjelovarsko-bilogorske županije promatrani su i obrađeni rezultati za općinu Veliki Grđevac. Za provedbu evidentiranja „Obilježja krajobraza“ u ARKOD sustav izvršena je provjera broja poljoprivrednih gospodarstava na području općine i utvrđeno da je kod 430 gospodarstava potrebno izvršiti ucrtavanje „Obilježja krajobraza“ kroz ARKOD sustav. Evidentiranje se obavljalo na način da se ulazilo u karticu evidencije za svako od naselja s područja općine i evidentirala potreba osobnog dolaska ili telefonski evidentiranja obilježja (ovisno o broju elemenata).

²² U odnosu na podatak za cijelu Hrvatsku (tablica 8).

Nakon provedene analize svih poljoprivrednih gospodarstava sa područja općine Veliki Grđevac kod kojih su evidentirana obilježja, utvrđeno je da je kod njih 231 nije potrebno, odnosno kod 199 poljoprivrednih gospodarstava je potreban dolazak predstavnika gospodarstva na ucrtavanje elemenata obilježja. Sa poljoprivrednim predstavnicima 199 poljoprivrednih gospodarstava kod kojih je bilo provedeno ucrtavanje „Obilježja krajobraza“ kroz ARKOD sustav, proveden je intervju o poznavanju poljoprivredne problematike.

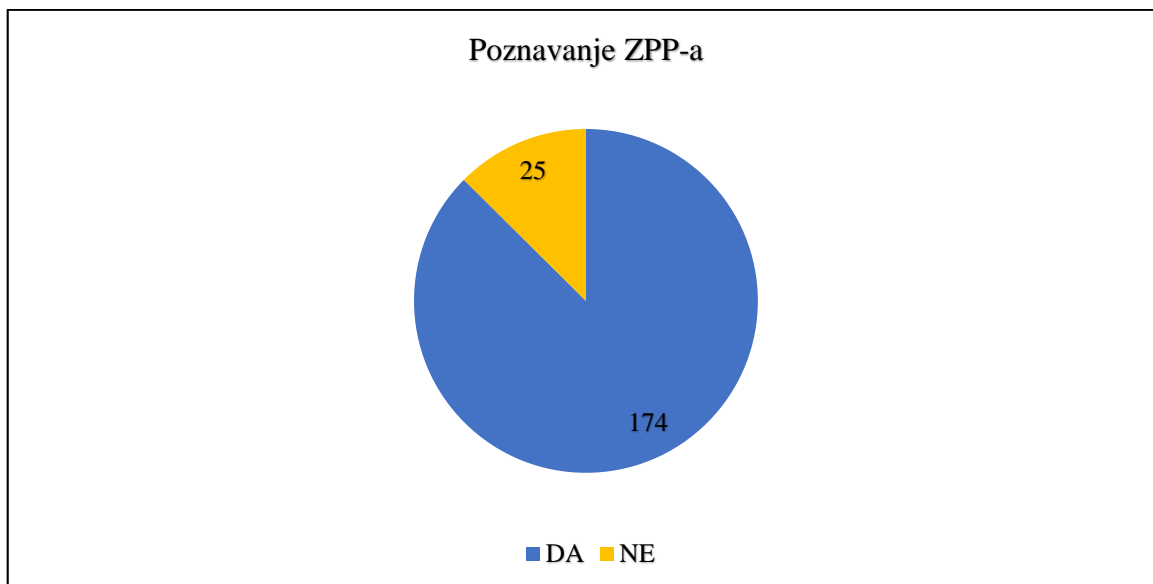
4.6.1. Analiza rezultata istraživanja

Svatko od predstavnika poljoprivrednih gospodarstava zamoljen je da, u svojevrsnom intervjuu, odgovori na pet pitanja:

1. Zna li što je Zajednička poljoprivredna politika?
2. Mislite li da ulazak u EU za hrvatsku poljoprivredu ima pozitivan učinak?
3. Što je „zeleno plaćanje“?
4. Zna li što su „Obilježja krajobraza“?
5. Želite se baviti ekološkom poljoprivredom u budućnosti?

Na postavljeno prvo pitanje odgovorili su svi anketirani predstavnici poljoprivrednih gospodarstava koji su sudjelovali u ucrtavanju obilježja. Od ukupno 199 ispitanika 174 (87,5%) je uglavnom ispravno odgovorilo u smislu da je to zajednička platforma EU nadležna za provođenje poljoprivredne politike na prostoru EU. Dio ispitanika, njih 25 (12,5%) vrlo je šturo ili netočno odgovorilo na ovo pitanje, u smislu općenitog nepoznavanja pojma i strukture poljoprivredne politike na području EU (graf 2), a uglavnom su to bili ispitanici starije životne dobi koji su očito slabije upoznati s pojmom ZPP i funkcioniranjem poljoprivrede unutar EU.

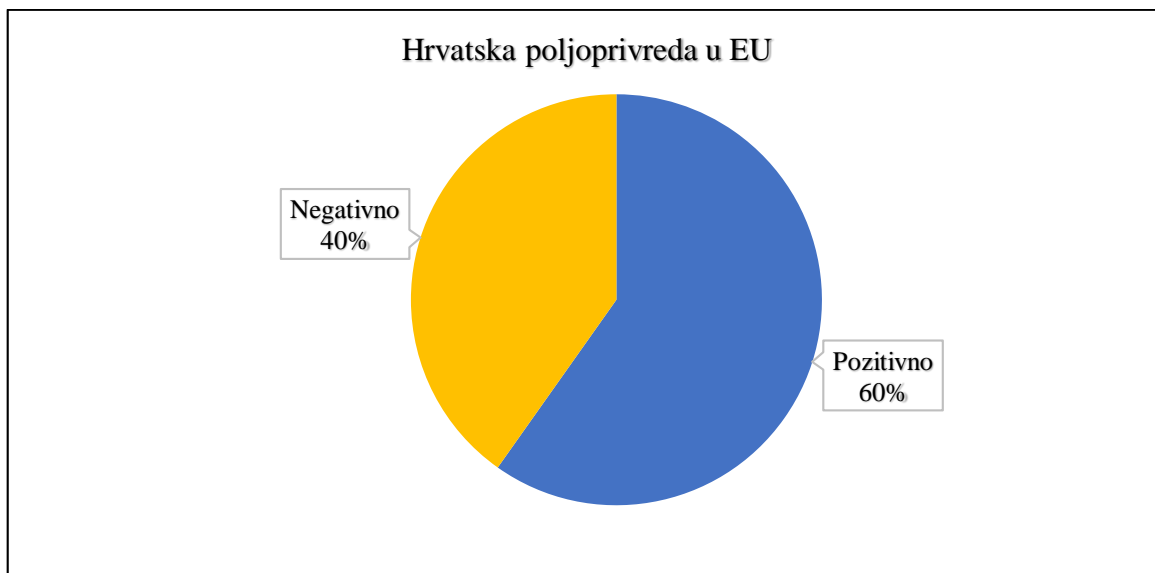

Graf 2. Poznavanje ispitanih poljoprivrednika sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom

Izvor: vlastita istraživanja, 2015

Na drugo postavljeno pitanje 119 ispitanika je odgovorilo da ulazak Republike Hrvatske u EU ima pozitivan učinak na hrvatsku poljoprivredu unutar Zajedničke poljoprivredne politike. Svoje su mišljenje opravdali smatrajući da će doći do promjene sustava potpora (veći poticaji), da veće zajedničko tržište ima veće mogućnosti za plasman poljoprivrednih proizvoda, stabilne cijene i tržište, smatraju da će doći do zakonodavne stabilnost i sigurnost (graf 3).

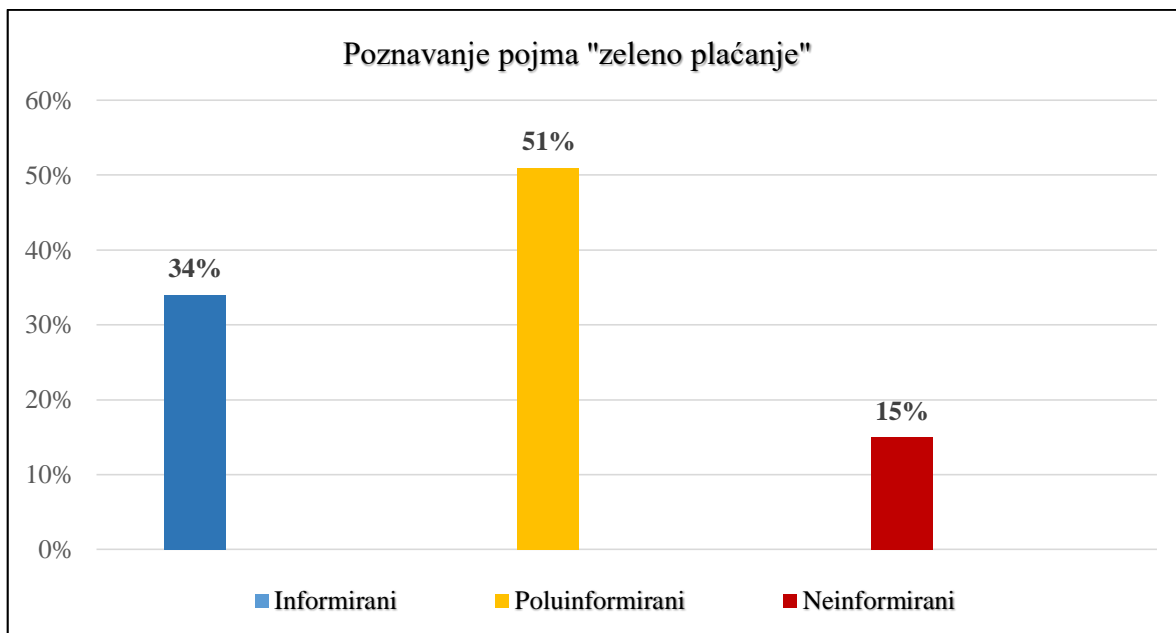
Kada je riječ o ispitanicima koji su odgovorili da će hrvatska poljoprivreda imati negativne posljedice unutar EU (80 ispitanika), uglavnom su smatrali da zajednička poljoprivredna politika nosi negativne učinke zbog otežanog plasmana i prodaje roba na tržištu, ističu probleme s otkupom i niskim otkupnim cijenama, nedovoljnu pripremljenost domaćih poljoprivrednih proizvođača za zajedničko tržište, smanjenje poticajnih sredstava, propadanje malih poljoprivrednika, poskupljenje usluga i slično.

Graf 3. Mišljenje ispitanika o pozitivnom ili negativnom utjecaju EU na hrvatsku poljoprivredu

Izvor: vlastita istraživanja, 2015

Odgovori na treće pitanje koje se odnosilo na zeleno plaćanje su bili vrlo različiti od onih koji su vrlo dobro informirani, onih koji su površno i djelomično informirani do onih koji su potpuno neinformirani o anketiranom pojmu. Dio ispitanika koji su upoznati sa značenjem pojma „zeleno plaćanje“ (34%), potrebne informacije i znanja za provedbu svih mjera koje su potrebe za provođenje zelenog plaćanja dobili su od *Poljoprivredno savjetodavne službe* kroz razna predavanja i radionice na tu temu. Ispitanici koji su djelomično ili površno informirani o pojmu i značenju *zeleno plaćanje* informaciju su dobili usmenom predajom od drugih poljoprivrednika ili djelomičnim praćenjem objava na ovu temu kroz javne medije (51%). Ispitanici koji su imali vrlo negativan stav spram pojma i značenja *zeleno plaćanje* (15%) uglavnom su neinformirani, s izvrnutom percepcijom značenja zeleno plaćanje, odnosno smatrali su da se radi o vrsti ekološke poljoprivredne proizvodnje koja se nameće poljoprivrednicima od strane Europske unije (graf 4).

Graf 4. Udio ispitanika koji su informirani, djelomično informirani ili neinformirani o pojmu i značenju „zeleno plaćanje“

Izvor: vlastita istraživanja, 2015

Četvrto pitanje se odnosilo izravno na povod sastanka s poljoprivrednicima, odnosno na „obilježja krajobraza“. Ovo pitanje je postavljano poljoprivrednicima prije samog ucrtavanja elemenata obilježja u ARKOD sustav, zbog obaveze djelatnika Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu ruralnom razvoju da prije bilo kakvih promjena u ARKOD sustavu za poljoprivredne površine na određenom gospodarstvu, korisnika upoznaju s razlozima, načinom i posljedicama određenog postupanja. Od ukupno 199 anketiranih poljoprivrednika, njih 184 je izjavilo da im je pojam i program o obavezi ucrtavanja obilježja krajobraza nepoznat. Tek je 15 poljoprivrednika (7,5%) izjavilo da su za pojam „obilježja krajobraza“ čuli, ali da im u potpunosti nije jasno što je taj programa te koje su njihove obaveze (graf 5).

Graf 5. Udio ispitanika koji su informirani o značenju i provođenju mjera „obilježja krajobraza“

Izvor: vlastita istraživanja, 2015

Posljednje pitanje koje je postavljano poljoprivrednicima koji su došli na ucrtavanje „obilježja krajobraza“ kroz ARKOD sustav je bilo vezano za zainteresiranost bavljenja ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom u budućnosti. Najveći dio intervjuiranih poljoprivrednika (njih 180), nije zainteresirano za primjenu niti jednog oblika ekološke poljoprivredne proizvodnje, a najčešći razlozi su: neznanje o toj proizvodnji, stav da je tržište nezainteresirano za ekološke proizvode, loša cijena ekoloških proizvoda, ekonomski neodrživa proizvodnja i mali poticaji. Poljoprivrednici koji su zainteresirani za ekološku proizvodnju (19 ispitanika) već se bavi tom proizvodnjom (9 ispitanika), dio njih se nalazi u integriranoj proizvodnji (6 ispitanika), a dio je dugoročno zainteresirano za prijelaz na ekološku poljoprivrednu proizvodnju (4 ispitanika). Najčešći razlozi ispitanika zašto misle da je ekološka poljoprivreda dobra su: proizvodnja zdrave hrane, veća poticajna sredstva, bolja cijena ekoloških proizvoda, naglasak na frazu „to je budućnost poljoprivredne proizvodnje“ i slično.

5. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska je na svom putu razvoja i jačanja zakonske platforme za ulazak u EU paralelno radila na prilagodbi Zajedničkoj poljoprivrednoj politici te donosila niz zakonskih akata i pravilnika za punu implementaciju. Između ostalog, u sustav poljoprivrede Republike Hrvatske uvodi se ARKOD, sustav za evidenciju uporabe poljoprivrednog zemljišta i temelj za isplatu poljoprivrednih potpora i transparentno korištenje istih.

U radu je prikazan tijek pokretanja i prihvaćanja ideje Zajedničke poljoprivredne politike u Republici Hrvatskoj, s naglaskom na ARKOD sustav i uspostavu sustava „Obilježja krajobraza“ kao jedne od obaveznih mjera „Dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti“ (GAEC) za sve države članice, kao potreba očuvanje krajobraza. Sustav je uveden kako bi se utvrdile prihvatljive površine za izravna plaćanja u uvjetima višestruke sukladnosti, a s ciljem očuvanja krajobraza i biološke raznolikosti. Republika Hrvatska odredila je sedam elemenata obilježja krajolika unutar ARKOD sustava koje je trebalo označiti, a to su: šumarci, pojedinačno drveće, drvoredi, živice, lokve (jezerca), jarki, suhozid i dva specifična obilježja (gomila i stijena).

Područje istraživanja je Bjelovarsko-bilogorska županija, pri čemu se prikazuju županijski resursi i potencijali u poljoprivrednoj proizvodnji te ARKOD sustav od implementacije 2011. godine do uspostave sustava „Obilježja krajobraza“ 2014. godine. Na području Bjelovarsko-bilogorske županije evidentiranje elemenata „Obilježja krajobraza“ kroz ARKOD sustav obavljalo se od veljače do svibnja 2014. godine. U postupku vektorizacije bilo je uključeno 9.196 poljoprivrednih gospodarstava, a na 8.621 je izvršeno unošenje elemenata obilježja. Nositelji gospodarstava pozivani su telefonski i ako je to bilo moguće evidentiranje se obavljalo bez prisustva stranaka, ali najčešće je obavljan u njihovoj prisutnosti i uz njihove sugestije.

Nakon provedenog postupka ucrtavanja elemenata obilježja kroz ARKOD sustav na području Bjelovarsko-bilogorske županije, analize su pokazale da je od ukupnog broja svih elemenata obilježja krajobraza najviše ucrtano elemenata: pojedinačno drvo (19.230), jarak (11.517), drvored (6.775), živica (5.686), šumarak (4.079) i lokve (441). Od svih nabrojanih i ucrtanih elemenata pojedinačno površinski najviše odlazi na ucrtane jarke (ucrtano 11.517 elemenata u ukupnoj dužini od 1.227,90 kilometara). Aktivirano je u prosjeku 30-tak% svih inicijalno vektoriziranih obilježja, dok je ostatak u naravi promijenilo svoju ulogu ili poljoprivrednici su određena obilježja jednostavno maknuli sa svojih poljoprivrednih

površina.

Proveden je intervju s poljoprivrednim proizvođačima (199 poljoprivrednika) s područja Bjelovarsko-bilogorske županije, koji su došli po pozivu na ucrtavanje elemenata obilježja na svojim poljoprivrednim površinama. Na temelju njihovih odgovora može se zaključiti slijedeće:

- Kada je riječ o poznavanju Zajedničke poljoprivredne politike, 174 ispitanika (87,5%) od ukupnog broja poznaje program i politiku poljoprivrede EU.
- Stav ispitanika o tome da je ulazak Republike Hrvatske u EU donio poboljšanje za poljoprivrednu proizvodnju iznijelo je 60% ispitanika (119 poljoprivrednika), dok su ostali imali mišljenje da će se ulazak u EU negativno odraziti na hrvatsku poljoprivredu.
- Što se tiče programa „zeleno plaćanje“, tek je 34% ispitanika pokazalo poznavanje prednosti tog programa, 51% površno poznavanje prava i obveza iz „zelenog plaćanja“, a 15% ispitanika potpuno neznanje na ovu temu.
- O provedbi programa „Obilježja krajobraza kroz ARKOD sustav“ pokazalo se da 92,5% ispitanika nije uopće bilo upoznato s tim programom, a ostatak ispitanika (7,5% ili 15 poljoprivrednika) nešto površno zna o prednostima programa.
- Na peto postavljeno pitanje o zainteresiranosti za ekološku poljoprivrednu proizvodnju veliki dio ispitanih poljoprivrednika, njih 180 (90,5%), nije zainteresirano za bavljenje tom proizvodnjom u budućnosti, tek se manji dio poljoprivrednika se već bavi ili se želi u budućnosti baviti ekološkom poljoprivredom.

Analiza ekoloških poljoprivrednih površina na području Bjelovarsko-bilogorske županije pokazuje da je došlo do vrlo značajnih povećanja ukupnih površina pod ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom. Podaci govore da je u 2014. godini pod ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom bilo 1.620 hektara, a da se u 2015. godini ta proizvodnja povećala na preko 2.660 hektara. Isto tako je vidljivo da se broj poljoprivrednih proizvođača u ekološkoj proizvodnji sa 108 poljoprivrednika u 2014. godini povećao na 172 ekološka poljoprivredna proizvođača u 2015. godini. Sve navedeno dovodi do zaključka da se ekološka poljoprivredna proizvodnja na području Bjelovarsko-bilogorske županije polako povećava, a zasigurno jedan od razloga je i provedba programa koji je tema ovog rada.

6. LITERATURA

1. Barić, V. (2012): Zaposlenost u poljoprivredi Bjelovarsko-bilogorske županije: stanje i perspektive, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, sv. 6
2. Fočić, N., Tomić, M., Franić, R. (2013): Croatian Farmers Awareness about Environmental Standards of the CAP 2014-2020, Journal od Central European Agriculture, 14(3)
3. Gelo, R. (2014): Proces pristupanja Hrvatske Europskoj uniji i pristup strukturnim i Kohezijskom fondu, Civitas Crisiensis – radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije u Križevcima, Vol.1 No.1
4. Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće za 2014. godinu
5. Jurišić, M., Plaščak, I. (2012): Metodologija izrade karata namjene za upravljanje resursima sa osvrtom na IACS/LPIS (ARKOD) i geotermalne izvore u GIS-u, Procjena geotermalnog kapaciteta u bazenu Drava, urednici Barković, Dražen, Golub, Miroslav, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek
6. Kisić I. (2014.): Uvod u ekološku poljoprivredu, Agronomski fakultet veleučilišta u Zagrebu,
7. Petljak, K. (2011) Pregled razvoja i obilježja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj, Ekonomski vjesnik, 24 (2), str. 382-396.
8. Vodič kroz zajedničku poljoprivrednu politiku, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Zagreb, 2014

Zakonodavni i strateški dokumenti

9. Pravilnik o dobrim poljoprivrednim i okolišnim uvjetima (NN 89/11, 65/2013)
10. Pravilnik o ekološkoj proizvodnji (NN 86/13)
11. Pravilnik o evidenciji uporabe poljoprivrednog zemljišta (NN 149/11 131/12, 24/13, 9/14)
12. Pravilnik o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 35/15, 53/15, 69/15).
13. Pravilnik o Upisniku poljoprivrednih gospodarstava (NN 76/11, 42/13)
14. Pravilnik o provedbi izravnih plaćanja i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 145/12 29/13)

15. Pravilnik o uvjetima višestruke sukladnosti u poljoprivrednoj proizvodnji (NN 10/10, 27/14, 32/15)
16. Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (APPRRR)
17. Program zajedničke poljoprivredne politike za Republiku Hrvatsku 2015.-2020. Godine, Ministarstvo poljoprivrede, Reforma ZPP-a 2014.
18. Reforma sustava poljoprivredne potpore u Hrvatskoj 2010.-2013. godine, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2010.
19. Reforma Zajedničke poljoprivredne politike, Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb, 2014.
20. Uredba Evropske komisije 1307/2013
21. Uredba Vijeća EZ (73/2009)
22. Uredba Komisije EZ (1122/2009)
23. Zakon o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju (NN 83/09, 153/09, 60/10)
24. Zakon o poljoprivredi (NN 149/09, 127/10, 50/12, 120/12, 148/13)
25. Zakon o potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju (NN 80/13, 41/14, 107/14)
26. Zakon o potvrđivanju Konvencije o evropskom krajobrazu (NN 12/02)
27. Zakona o osnivanju Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (NN 30/09).
28. Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 90/92)
29. Županijska razvojna strategija Bjelovarsko-bilogorske županije 2011-2013, Bjelovarsko-bilogorska županija, 2014.

Internet izvori:

30. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, <http://www.apprrr.hr/>, 13.07; 18.08; 12.09; 21.09.2015.
31. Državni zavod za statistiku, <http://www.dzs.hr/>, 28.09; 14.10.2015.
32. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju; Zajednička poljoprivredna politika, <http://zpp.apprrr.hr/>, 5.09.2015.
33. European Commission, <http://ec.europa.eu/>, 27.08.2015.
34. Poljoprivredno savjetodavna služba, <http://www.savjetodavna.hr/>, 17.09.2015.
35. Hrvatska poljoprivredna agencija, <http://www.hpa.hr/>, 12.11.2015.
36. Bjelovarsko-bilogorska županija <http://bbz.hr/poljoprivreda>, 1.10.2015.

37. Ministarstvo poljoprivrede, <http://www.mps.hr/>, 12.08; 24.09; 6.10.2015.

38. Agroklub, <http://www.agroklub.com/>, 11.10.2015.

39. Arkod, <http://www.arkod.hr/>, 5.09; 18.10; 21.10; 7.11; 8.11.2015.

7. PRILOZI

Prilog 1. Prikaz dijela ARKOD zapisnika sa pripadajućim evidentiranim obilježjima

7) Obilježja krajobraza

Redni broj	ID	Kategorija obilježja krajobraza	Površina (m ²)	Dužina (m)	ID ARKOD parcele	Domaće ime ARKOD parcele	Datum aktivacije
1	60313	Drvored	0	25.95	1857499	KAPELA DONJA 2	18.02.2014.
2	60303	Drvored	0	59.69	2886713	BEBINO	21.02.2014.
3	715159	Drvored	0	174.29	2896836	ORANICA NADINO I MITROVO	21.02.2014.
4	77503	Živica	0	121.93	2788613	IZA SPOMENIKA	21.02.2014.
5	77497	Živica	0	111.93	2788613	IZA SPOMENIKA	21.02.2014.
6	76862	Živica	0	74.62	2896744	ORANICA IZNAD CRKVE	21.02.2014.
7	76678	Živica	0	26.36	1781771	STUBALJ	18.02.2014.
8	76676	Živica	0	53.09	1781771	STUBALJ	18.02.2014.
9	69954	Živica	0	53.21	1952907	KOD FARME 1	18.02.2014.
10	69841	Jarak	0	100.53	2881354	KAPELE GORNJE	21.02.2014.
11	70090	Jarak	0	266.8	2881354	KAPELE GORNJE	21.02.2014.
12	693942	Jarak	0	633.39	2879414	UJNA NADA	19.02.2014.
13	693829	Jarak	0	109.48	2881354	KAPELE GORNJE	21.02.2014.
14	694464	Jarak	0	143.25	1953536	KOD FARME 1	19.02.2014.

Izvor: APPRRR, baza podataka, obrada autora

PITANJA

1. Zna li što je Zajednička poljoprivredna politika?
2. Mislite li da ulazak u EU za hrvatsku poljoprivredu ima pozitivan učinak?
3. Što je *zeleno plaćanje*?
4. Zna li što su *Obilježja krajobraza*?
5. Želite se baviti ekološkom poljoprivredom u budućnosti ?

8. POPIS KRATICA

RH - Republika Hrvatska

EU - Europska unija

ZPP - Zajednička poljoprivredna politika

EAFRD -Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (eng. European Agricultural Fund for Rural Development)

EAGF - Europski poljoprivredni garancijski fond (eng. European Agricultural Guarantee Fund)

GAEC - Dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti (eng. Good Agricultural and Environmental Conditions)

APPRRR - Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

ARKOD - Sustav identifikacije poljoprivrednih blokova (eng. Land Parcel Information System)

SMR - Obavezni zahtjevi za upravljanje (eng. Statutory management requirements)

IAKS - Integrirani administrativni kontrolni sustav koja se sastoji od: jedinstvene identifikacije korisnika koji podnose zahtjeve, ARKOD-a, sustava za identifikaciju i registraciju životinja (JRDŽ), sustava za identifikaciju i registraciju prava na plaćanje, podnošenja zahtjeva, administrativne kontrole zahtjeva i kontrole na terenu.

DOF – digitalni ortofoto sustav koji sadrži podatke zračnih snimaka infrastrukture sa prisutnim prirodnim objektima na zemljinoj površini

CLLD - Lokalni razvojni plan pod vodstvom zajednice (eng. Community Led Local Development).

SAPARD/IPARD - Program usmjeren na rješavanje problema strukturnog prilagođavanja poljoprivrede i razvoja ruralnih područja zemalja kandidatkinja i na pružanje pomoći u provedbi zakonodavstva EU u području poljoprivredne politike

HPA - Hrvatska poljoprivredna agencija

DZS - Državni zavod za statistiku

SAŽETAK

U radu je prikazano stanje ARKOD-a u Republici Hrvatskoj od njegove uspostave, s posebnim naglaskom na Bjelovarsko-bilogorsku županiju. Napravljen je kratak presjek svih događanja koji su doveli do implementacije zajedničke poljoprivredne politike u RH, sa svim provedenim zakonskim standardima koji su morali biti zadovoljeni za postizanje sustava „Obilježja krajobraza“ u ARKOD sustavu.

Poseban naglasak je stavljen na detaljan postupak unosa i provedbu evidentiranja elemenata obilježja. Izneseno je niz statističkih podataka, koji su detaljno analizirani kroz prikaz u tablicama stanja ARKOD-a na području Bjelovarsko-bilogorske županije prije i nakon provođenja sustava „Obilježja krajobraza“. Rezultati istraživanja su pokazali da je od ukupnog broja inicijalno ucrtanih elemenata obilježja tek oko 30% i stvarno aktivirano na poljoprivrednim površinama ucrtanim u ARKOD sustav na području Bjelovarsko-bilogorske županije. Rezultat provedba mjera iz programa Zajedničke poljoprivredne politike i mjera Ruralnog razvoja za Republiku Hrvatsku u razdoblju 2015–2020. godine, na području Bjelovarsko-bilogorskoj županije su povećane površine pod ekološkim uzgojem od 1.620 hektara u 2014. godini na preko 2.660 hektara u 2015. godini.

Prilikom ucrtavanja elemenata obilježja sa 199 poljoprivrednika je proveden intervju. Rezultati su pokazali da 87,5% ispitanika poznaje ciljeve Zajedničke poljoprivredne politike, da preko 60% ispitanika misli da EU ima pozitivan utjecaj na hrvatsku poljoprivredu. Kada je bila riječ o „zelenom plaćanju“ tek oko 34% su donekle upoznati sa tim pojmom, a sa pojmom „obilježja krajobraza“ tek 7,5% ispitanih. Na kraju zadnje pitanje u vezi bavljenja ekološkom poljoprivredom interes je iskazalo svega 19 poljoprivrednika.

Ključne riječi: program „obilježja krajobraza“, ARKOD sustav, očuvanje krajobraza, ekološka proizvodnja, Zajednička poljoprivredna politika.

ABSTRACT

The paper presents the state of ARKOD system in Croatia since its establishment, with special accent on Bjelovarsko-Bilogorska County. It gives a brief snapshot of all events that led to the implementation of the common agricultural policy in the Republic of Croatia, with all installed regulatory standards that had to be fulfilled to achieve a system "Characteristics of the landscape" in ARKOD system.

Particular emphasis is placed on detailed procedure of entry and enforcement of recording elements characteristics. The paper shows a series of statistical data which are detail analyzed through the display tables of ARKOD situation in the area of Bjelovarsko-Bilogorska County before and after implementation the system "Characteristics of the landscape". The results showed that the total number of initial elements drawn features only around 30% and really activated on agricultural land marked in ARKOD system in the area of Bjelovarsko-Bilogorska County. As a result of implementation measures from the program CAP and rural development measures for Croatia in the period 2015 -2020. Bjelovarsko-Bilogorska County has the effect of increasing the area under organic farming from 1,620 hectares in 2014 to over 2,660 hectares in 2015.

When drawing element characteristics with 199 farmers conducted the interview. The results showed that 87.5% of respondents know the objectives of the Common Agricultural Policy, that over 60% of respondents think that the EU has a positive impact on the Croatian agriculture. When it came to "green payment" only about 34% are somewhat familiar with this concept, and the concept of "landscape features" only 7.5% of respondents. At the end of the last question of dealing with organic farming interest is expressed only 19 farmers.

Keywords: implementation and recording in ARKOD system, landscape conservation, ecological production, implementation of the system "features of the landscape," introducing the farmers with measures of the Common Agricultural Policy.

ŽIVOTOPIS

Josip Đurđević rođen je 04.02.1972. godine u Bjelovaru. Osnovnu školu je pohađao u osnovnoj školi „Mato Lovrak“ u Velikom Grđevcu. Srednju školu po gimnazijskom programu pohađa u Bjelovaru i nakon dvije školske godine seli u Križevce gdje završava srednju poljoprivrednu školu (Poljoprivredni institut Križevci), smjer veterinarski tehničar.

Početkom 90-ih godina kao dragovoljac priključuje se Zboru narodne garde te kroz razne postrojbe ostaje kao aktivni sudionik do kraja 1995. godine. Poslije stječe i prvo radno iskustvo kao voditelj proizvodnje na farmi vlastitog obiteljskog gospodarstva. Početkom 2003. godine zapošljava se u Hrvatskoj poljoprivrednoj agenciji (Hrvatski stočarski centar), gdje kao kontrolor s terenskim radom ostaje do kraja 2012. godine. Nakon toga prelazi u Agenciju za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvo i ruralni razvoj na mjesto višeg stručnog referenta, mjesto rada u Regionalnom uredu Bjelovar.

U međuvremenu 2011. godine završava Visoko gospodarsko učilište u Križevcima i stječe zvanje Stručni prvostupnik (baccalaureus), inženjer poljoprivrede, smjer Zootehnika. Iste godine upisuje specijalistički studij na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima, smjer Održiva i ekološka poljoprivreda.

Oženjen i otac dvoje djece (Lovro i Lucija).